

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему

Формування навчальної мотивації молодших школярів засобами
гри у позаурочній діяльності

(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 3 курсу, групи ДМП-ОПН 22
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

(код і найменування спеціальності)

_____ / Давид ПЕТРОСЯН
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Олександр РАДКЕВИЧ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / Тетяна БОНДАРЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о.завідувач кафедри _____ / Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____ / Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / Ольга ЛИТВИН
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Наталія БРЮХАНОВА
(підпис, ініціали, прізвище)

“16” червня 2025 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
другого (магістерського) рівня вищої освіти

студенту Давиду Тиграновичу Петросяну

1. Тема: «Формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності».

затверджена наказом по академії № 4801-5/925 від “11” квітня 2025 року

2. Термін здачі закінченої роботи «16» червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи/проєкту: мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності; об'єкт дослідження: процес формування навчальної мотивації молодших школярів; предмет дослідження: методика формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності; завдання дослідження: визначити сутність і особливості формування навчальної мотивації в молодшому шкільному віці; розкрити потенціал гри як засобу формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності; розробити методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності; експериментально перевірити розроблену методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

4. Зміст роботи/проєкту (перелік питань, які належить розробити): сутність і особливості формування навчальної мотивації в молодшому шкільному віці; потенціал гри як засобу формування навчальної мотивації молодших

школярів у позаурочній діяльності; методика формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

5. Перелік графічного матеріалу (презентаційний матеріал): презентація доповіді за результатами дослідження з використанням комп'ютерної презентаційної програми Power point

6. Дата видачі завдання «28» квітня 2025 р.

Керівник

_____ (підпис)

Олександр РАДКЕВИЧ

(ім'я, прізвище)

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис)

Давид ПЕТРОСЯН

(ім'я, прізвище)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК виконання кваліфікаційної роботи

№ з/п	Назва етапів роботи та питань, які мають бути розроблені відповідно до завдання	Термін виконання	Поз. про вик. завдань
1	Визначення сутності і особливостей формування навчальної мотивації в молодшому шкільному віці.	05.05.2025	
2	Розкриття потенціалу гри як засобу формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності.	15.05.2025	
3	Розробка методики формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності	25.05.2025	
4	Експериментальна перевірка розробленої методики формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.	05.06.2025	

Студент

_____ (підпис)

Давид ПЕТРОСЯН

(ім'я, прізвище)

Нормоконтроль

_____ (підпис)

Наталія БОЖКО

(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Тема бакалаврської роботи: «Формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності».

Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, проміжних та загальних висновків.

Робота присвячена проблемі сучасної педагогіки – формуванню навчальної мотивації молодших школярів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

Об'єкт дослідження: процес формування навчальної мотивації молодших школярів.

Предмет дослідження: методика формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

В роботі визначено сутність і особливості формування навчальної мотивації в молодшому шкільному віці; розкрито потенціал гри як засобу формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності; розроблено методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності; експериментально перевірено розроблену методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

Ключові слова: молодші школяри, навчальна мотивація, гра, методика формування навчальної мотивації, позаурочна діяльність.

ABSTRACT

Bachelor's Thesis Topic: "Formation of Learning Motivation in Primary School Students through Games in Extracurricular Activities."

The thesis consists of an introduction, two chapters, a list of references, intermediate and general conclusions.

The work is dedicated to a relevant issue in modern pedagogy — the formation of learning motivation in primary school students.

Research aim: to theoretically substantiate, develop, and experimentally test a methodology for forming learning motivation in primary school students through games in extracurricular activities.

Object of the research: the process of forming learning motivation in primary school students.

Subject of the research: the methodology of forming learning motivation in primary school students through games in extracurricular activities.

The thesis defines the essence and features of the formation of learning motivation at the primary school age; reveals the potential of games as a means of forming learning motivation in primary school students during extracurricular activities; develops a methodology for forming learning motivation through games in extracurricular settings; and experimentally verifies the effectiveness of the proposed methodology.

Keywords: primary school students, learning motivation, game, methodology for forming learning motivation, extracurricular activities.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ГРИ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	10
1.1. Сутність та особливості формування навчальної мотивації у молодшому шкільному віці.....	10
1.2. Гра як засіб формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності.....	20
1.3. Особливості позаурочної діяльності молодших школярів.....	26
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ГРИ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	32
2.1. Зміст і способи формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.....	32
2.2. Аналіз результатів експериментальної роботи	35
Висновки до розділу 2.....	54
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТОК.....	67

ВСТУП

Формування навчальної мотивації молодших школярів є однією з основних проблем сучасної школи. Особливо актуальним є формування мотивації до навчання саме в період здобуття початкової освіти, коли навчальна діяльність стає провідною. У цей час важливо створити умови для розвитку навчальної мотивації, а до завершення навчання в початковій школі - надати їй чіткої форми, тобто сформувати її як стійке особистісне утворення учня.

Проблему мотивації навчання досліджували такі науковці, як В. Г. Асєєв, І. А. Зимня, Є. П. Ільїн, А. К. Маркова, А. Маслоу, С. Л. Рубінштейн та інші.

Психологічні особливості молодшого шкільного віку вивчали Л. І. Божович, Л. С. Виготський, О. М. Леонт'єв, Д. Б. Ельконін та ін.

Мотивація та мотиви безпосередньо впливають на діяльність і поведінку людини. Вирішення проблеми мотивації навчальної діяльності є надзвичайно важливим для ефективного функціонування освітнього процесу. Відомо, що саме негативне або байдуже ставлення до навчання може призвести до низької успішності або навіть неуспішності школярів.

Діагностика та корекція навчальної мотивації є ключовими умовами вирішення проблеми, що ставить перед психологами та вчителями нагальні завдання. Значні можливості в цьому напрямі відкриває позаурочна діяльність.

У житті молодших школярів особливе значення має гра, яка в дошкільному віці була провідною діяльністю й продовжує відігравати важливу роль на початковому етапі шкільного навчання. Питанням гри

приділяли увагу такі дослідники, як Л. С. Виготський, Й. Хейзінга, Д. Б. Ельконін та інші.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

Об'єкт дослідження – процес формування навчальної мотивації молодших школярів.

Предмет дослідження – методика формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

Гіпотеза дослідження: спеціально розроблена розвивальна методика, яка включає комплекс ігор, є ефективною для формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність і особливості формування навчальної мотивації в молодшому шкільному віці.
2. Розкрити потенціал гри як засобу формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності.
3. Розробити методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності
4. Експериментально перевірити розроблену методику формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

Методи дослідження:

- теоретичні методи: аналіз психолого-педагогічної літератури, узагальнення, моделювання;
- емпіричні методи: педагогічний експеримент, діагностика з використанням психологічних методик;

- математичної статистики: U-критерій Манна–Уїтні – для порівняння результатів контрольної та експериментальної груп, T-критерій Вілкоксона – для аналізу змін рівня навчальної мотивації в молодших школярів до та після впровадження розвивальної програми.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ГРИ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність та особливості формування навчальної мотивації у молодшому шкільному віці

Актуальність проблеми розвитку позитивної навчальної мотивації зумовлена постійним оновленням змісту навчання, зміною його структури.

Поліпшити якість освіти, створити сприятливі умови для розвитку дитині неможливо без вирішення даної проблеми в умовах тих змін, які відбуваються як у суспільстві в цілому, так і в системі освіти зокрема. Тому пріоритетним напрямом визначено розвиток позитивної навчальної мотивації учнів як важливої умови покращення якості освіти.

Несформованість навчальної мотивації, яка проявляється у небажанні вчитися, відвідувати школу, у відсутності інтересу до шкільних занять, наявності негативних емоцій у процесі навчання, почутті страху, занепокоєння, нерозумінні змісту навчання призводять до того, що дитина не може досягти успіхів у навчанні, що надалі може поширитися на інші види діяльності.

У сучасній школі існує багато труднощів, серед яких найважливішою є проблема навчальної мотивації. Традиційно процес навчання описувався як певна дія вчителя щодо наповнення учня знаннями, вміннями та навичками, якими, безсумнівно, повинен володіти вчитель. Учень у цій концепції має «проковтнути» і «переварити» все, чим його «годував» наставник. Але, як відомо, справа не лише в якості та кількості «їжі», а ще й у тому, чи хоче,

власне, сама людина їсти. Так і в навчанні – вчителі не з чуток знають, що дитину важко чогось навчити, якщо вона ставиться до навчання та знань байдуже, без інтересу, не відчуваючи і не усвідомлюючи потреби в них.

Тому перед навчальним закладом стоїть завдання формування та розвитку в учнів позитивної, сталої, зрілої мотивації навчальної діяльності. Для того, щоб учень по-справжньому включився в роботу, потрібно, щоб завдання, які ставляться перед ним у процесі навчання, були не тільки зрозумілі, а й внутрішньо прийнятними, тобто знайшли емоційний відгук, стали особистісно значущими.

Таким чином, наявність в учня позитивної навчальної мотивації є основою ефективності навчального процесу. Керівництво процесом навчання вимагає від вчителя розуміння сутності мотивації навчальної діяльності, основних закономірностей її функціонування та розвитку.

Мотивація – це сукупність складних, багаторівневих, неоднорідних спонукань, які зумовлюють той чи інший вчинок. Вивчення особистісної мотивації, яка включає потреби, емоції, норми, цінності тощо, по суті, є вивченням людини в її діяльності. Чим різноманітніші мотиваційні складові у діяльності, тим більш розвиненою є її мотиваційна сфера [8].

Найважливішою складовою мотиваційної сфери людини є мотив. Мотив – те, що безпосередньо спонукає людину до дії. Він спрямований на задоволення її потреби. Мотивом завжди виступає щось особистісно значуще. Не маючи мотивів, не можна зрозуміти, чому людина прагне саме до цієї, а не до іншої мети, отже, не можна зрозуміти справжній зміст її діяльності [12].

Оскільки навчання – окремий вид діяльності, то й навчальна мотивація є окремим видом мотивації особистості.

Мотивація навчання чи навчальний мотив – система природних, соціальних та особистісних факторів, що спонукають до відвідування навчального закладу, включення до процесу навчання, докладання зусиль, необхідних для подолання труднощів, до реалізації у процесі навчання власної схильності, до розвитку здібностей, навчальної взаємодії тощо. Мотив навчання – це усвідомлена потреба учня здійснювати організовану навчально-пізнавальну діяльність [2].

Є багато класифікацій навчальних мотивів. Найбільш відому класифікацію запропонувала А. К. Маркова, яка виділяє дві групи навчальних мотивів: пізнавальні та соціальні, що, у свою чергу, можуть мати різні рівні та по-різному проявлятися у навчальному процесі.

Пізнавальні мотиви:

- широкі пізнавальні мотиви (проявляються у вирішенні завдань, у зверненнях до вчителя за додатковими відомостями);
- навчально-пізнавальні мотиви (у самостійних діях з пошуку рішення, у питаннях, що задаються вчителю з приводу різних способів роботи);
- мотиви самоосвіти (у зверненнях до вчителя з пропозиціями раціональної організації навчального процесу, у реальних діях, спрямованих на самоосвіту).

Соціальні мотиви:

- широкі соціальні мотиви (у вчинках, що свідчать про розуміння учнем свого обов'язку та відповідальності);
- позиційні мотиви (у прагненні до контактів з однолітками та в отриманні від них оцінок, в ініціативі та допомозі товаришам);
- мотиви соціального співробітництва (у прагненні до колективної роботи та до усвідомлення раціональних способів її здійснення) [8].

В. Е. Мільман виділяє у мотивації навчання дві основні групи навчальних мотивів: зовнішні та внутрішні.

Критерієм поділу мотивів на внутрішні та зовнішні є ставлення до навчальної діяльності. Якщо мотивом навчання є процес і результат здобуття знань чи засобів здобуття знань, він є внутрішнім. Якщо навчання є засобом досягнення іншої мети, крім пізнавальної, маємо справу із зовнішнім мотивом.

Внутрішні мотиви виявляються в інтересі до пізнання та процесу отримання знань. Вони надають учневі впевненість у собі, підвищують його самооцінку, самоповагу, сприяють виникненню в нього нових позитивних емоцій. Якщо переважає внутрішня мотивація, учні найкраще вирішують нестандартні завдання оптимальної складності. Отже, внутрішня мотивація сприяє емоційному благополуччю, і навпаки - емоційне благополуччя викликає почуття впевненості, захищеності, що сприяє переходу зовнішньої мотивації у внутрішню. Домінуючі внутрішні мотиви визначають стійкість навчальної мотивації, ієрархію її основних підструктур [12].

Зовнішні мотиви - це мотиви, у яких навчання є засобом задоволення інших потреб чи досягнення інших цілей. Зовнішні мотиви поділяються на:

- широкі соціальні мотиви (борг перед суспільством, батьками; самовизначення, орієнтація на майбутню діяльність; самовдосконалення, саморозвиток у процесі навчання);
- вузькі особистісні мотиви (прагнення до хороших оцінок, до похвали; мотиви лідерства та престижу);
- негативні мотиви (мотиви уникнення неприємностей з боку вчителів, батьків та однолітків) [1].

Під час навчання дитина може перебувати під впливом цілого комплексу мотивів - домінантних та підлеглих, усвідомлених та

неусвідомлених, що навіть виключають один одного. Найважливішими мотивами, які спонукають до навчання, є прагнення до знання та інтерес до процесу їх отримання.

Щоб зрозуміти сутність та особливості формування навчальної мотивації у молодшому шкільному віці, звернемося до витоків цього питання, що бере початок у дошкільному віці.

Однією з основних новоутворень дошкільного віку є зміна мотивів поведінки, формування підпорядкування мотивів, що надає загальну спрямованість поведінки дитини. Всі мотиви шикуються в систему, і головні з них починають домінувати над другорядними. З'являється важливе утворення – ієрархія мотивів. Внутрішня мотивація є однією з провідних умов формування довільності - ще одного важливого новоутворення дошкільного віку, без якого неможливе подальше навчання у школі [1].

Навчальна діяльність – провідна у молодших школярів. У ній формуються необхідні вікові новоутворення. Саме в ній діти намагаються досягти успіхів. У молодшому шкільному віці зростає прагнення дітей до здобутків, тому провідним мотивом діяльності цього віку є мотив досягнення успіху. Доведено, що він відіграє системоутворюючу роль у становленні мотиваційно-вольової та емоційно-когнітивної сфер особистості [5].

Мотив досягнення - це прагнення людини досягати значних результатів, успіхів та майстерності у діяльності. Рівень мотивації досягнення у майбутньому має дуже важливе значення, тому що успіх у будь-якій діяльності залежить не тільки від здібностей та знань, а й від мотивації [12].

Фахівець у галузі психології мотивації, американський психолог Джон Вільям Аткинсон одним із перших запропонував загальну теорію мотивації

досягнення. Він зазначав, що силу прагнення людини досягти поставленої мети можна відобразити такою формулою [17]:

$M = P_{ду} \cdot V_{дц} \cdot Z_{дц}$, де:

- M – сила мотивації (прагнення);
- $P_{ду}$ – сила мотиву досягнення успіхів як особистісної диспозиції;
- $V_{дц}$ – суб'єктивно оцінювана ймовірність досягнення поставленої мети;
- $Z_{дц}$ – значення досягнення цієї мети для людини.

Таким чином, на думку Д. Аткинсона, на рівень мотивації особистості впливають три фактори [17]:

а) сила мотиву досягнення успіхів як особистісної диспозиції: рівень орієнтації особи на досягнення успіху (отже, за високої орієнтації на успіх, учень орієнтується на те, що знає та вміє, а не на можливість отримання невдачі, відповідно готовий засвоювати нові, необхідні для успіху, знання та навички);

б) суб'єктивно оцінювана можливість досягнення поставленої мети: оцінка особистістю власних сил для досягнення поставленої мети;

в) значення досягнення цієї мети для людини: рівень необхідності поставленої мети для конкретної особи (поставлена мета має бути внутрішнім прагненням самого учня, а не нав'язана педагогом чи батьками).

Іноді зустрічається інший вид цього мотиву - мотив уникнення невдачі, який є досить характерним для сучасних молодших школярів. Цей мотив характеризується бажанням уникнути занепокоєння, негативних емоцій, тривоги перед можливими помилками, неуспіхом та можливими санкціями з боку дорослих. При мотивації уникнення невдачі дитина не може досягти успіхів, у неї формуються негативні риси особистості. Виникає цей мотив виходячи з шкільної неуспішності, а реакція дорослих на неї підкріплює його

формування. Результатом цього процесу є формування так званої навченої безпорадності [10].

Пізнавальні мотиви у дитини, яка тільки прийшла до школи, нестійкі та ситуативні, спрямовані на зовнішній бік навчальної ситуації або на сам процес нової дії, швидко виникають та задовольняються, погано усвідомлюються нею, базуються на цікавому, яскравому, новому матеріалі. Усе це зумовлює недостатній інтерес до навчання. Отже, на початку шкільного навчання пізнавальні мотиви недостатньо дієві та не в змозі підтримувати активність дитини. Їх підтримка та формування – завдання вчителя.

Молодший шкільний вік – сенситивний період до впливів дорослих та у формуванні відповідного виду діяльності. У зв'язку з новою соціальною позицією школяра дитина дуже чутлива до оцінок дорослих, намагається підтримувати з ними позитивні відносини, виконувати необхідні вимоги та правила, організовувати свою поведінку.

При вступі до школи діти демонструють знання широких соціальних мотивів (наприклад, «щоб потім мати добру роботу», «буду добре вчитися, щоб бути розумним і все знати» тощо). Ці усвідомлені мотиви, «про які знає» і які декларує дитина, насправді не впливають на її активність. Дитина відтворює їх для похвали з боку дорослого. Насправді мотиви, які реально можуть спонукати до дії дітей цього віку, поки що розраховані на близький результат. Це мотиви досягнень, самоствердження та змагання. Найчастіше вони займають чільне місце у мотивації дитини, тоді як пізнавальні мотиви виступають як підлеглі. На початку шкільного навчання ці мотиви реалізуються головним чином через успішність, що формує самооцінку та надає дитині певного статусу серед однолітків. Успіхи інших видів діяльності на цьому етапі не мають такого статусу [14].

На початку шкільного навчання нова діяльність приваблює дитину своєю зовнішньою стороною. Зовнішній контроль з боку дорослих сприймається дітьми по-різному, залежно від їхньої статі та від того, як цей контроль організований. Так, діти в цьому віці чутливі до будь-якої форми зовнішнього контролю у формі перевірки результатів роботи та байдужі, коли він проводиться у формі постійних нагадувань про учнівські обов'язки.

Але навчання – важка праця, новизна якої з часом минає. Тому завдання вчителя – використовувати первинну зацікавленість дитини, щоб поступово формувати в неї внутрішню, стійку мотивацію, без якої неможлива навчальна діяльність.

До кінця навчання у початковій школі у сучасних молодших школярів має домінувати внутрішня мотивація. Її показниками може бути наявність пізнавальних потреб та інтересів, схильність до внутрішнього контролю, прагнення самостійно долати навчальні труднощі. Джерелом виступають позитивні емоції та почуття, стан радості та задоволення від процесу та результату пізнання, потреба у знаннях, цікавість. У сучасних молодших школярів провідними є мотиви новизни та самовдосконалення [10].

Динамічною характеристикою мотивів є їх стійкість чи ситуативність. На початку шкільного навчання постійними є соціальні мотиви, зокрема мотив встановлення позитивних взаємин, оскільки базуються на актуальному розвитку дитини. Пізнавальні мотиви у навчальних ситуаціях поки що ситуативні, виявляються «спалахами», як реакція на щось цікаве та незвичайне. Тому їхній розвиток вимагає постійної стимуляції з боку вчителя [17].

Значення розвитку мотиваційної сфери дитини молодшого шкільного віку важко переоцінити. Цей розвиток відбувається у напрямку збільшення ваги внутрішньої мотивації порівняно із зовнішньою, формування стійкості

пізнавальних мотивів, мотивів новизни та самовдосконалення. А. К. Маркова виділяє п'ять рівнів навчальної мотивації, які можна застосувати до молодшого шкільного віку (див. табл. 1.1).

Таким чином, сутність процесу формування навчальної мотивації є найважливішим аспектом сучасного навчання. Це означає, що в полі уваги вчителя виявляється як здійснюване школярем навчання, а й розвиток особистості учня, що відбувається під час навчання.

Формування навчальної мотивації молодших школярів - це процес взаємодії педагога і учнів, спрямований на допомогу в засвоєнні ідеалів, світоглядних цінностей, що стосуються сфери навчання та пізнання, у поєднанні зі стимулюванням суб'єктної позиції учня. Результатом цього процесу є ускладнення структури мотиваційної сфери молодших школярів, розвиток взаємозв'язку усвідомлюваних і реально діючих мотивів навчання, активна життєва позиція школяра.

Особливості формування мотивації навчальної діяльності у молодшому шкільному віці полягають у тому, що:

- цей період характеризується розвитком та зміцненням мотивів навчальної діяльності;
- зміцнюються широкі пізнавальні мотиви, продовжують розвиватися мотиви самовдосконалення, самоосвіти, досягнення та самореалізації;
- удосконалюються широкі соціальні мотиви, якісні зрушення відбуваються у вузьких соціальних, тобто позиційних, мотивах навчання;
- спостерігається зростання стійкості мотиваційної структури, виникає виражена спрямованість особистості, що формується.

Таблиця 1.1

Рівні навчальної мотивації з А.К. Маркової

Рівні		Характеристика
Перший рівень	Високий рівень шкільної мотивації, навчальної активності.	У таких дітей є пізнавальний мотив, прагнення найбільш успішно виконувати всі шкільні вимоги. Учні чітко дотримуються всіх вказівок вчителя, сумлінні та відповідальні, сильно переживають, якщо одержують незадовільні позначки.
Другий рівень	Хороша шкільна мотивація	Учні успішно справляються з навчальною діяльністю. Подібний рівень мотивації є середньою нормою.
Третій рівень	Позитивне ставлення до школи, але школа залучає таких дітей позанавчальною діяльністю.	Такі учні досить благополучно почувуються у школі, щоб спілкуватися з друзями, з учителями. Їм подобається почуватися учнями, мати гарний портфель, ручки, пенал, зошити. Пізнавальні мотиви у таких дітей сформовані меншою мірою, і навчальний процес їх мало приваблює.
Четвертий рівень	Низька шкільна мотивація	Ці учні відвідують школу неохоче, воліють пропускати заняття. Під час уроків часто займаються сторонніми справами, іграми. Зазнають серйозних труднощів у навчальній діяльності.
П'ятий рівень	Негативне ставлення до школи, шкільна дезадаптація	Ця категорія учнів зазнає серйозних труднощів у навчанні: вони не справляються з навчальною діяльністю, мають проблеми у спілкуванні з однокласниками, у взаєминах з учителем. Школа нерідко сприймається ними як вороже середовище, перебування у ній їм нестерпно. В інших випадках учні можуть виявляти агресію, відмовлятися виконувати завдання, дотримуватися тих чи інших норм та правил. Часто у таких школярів відзначаються нервово-психічні порушення.

1.2. Гра як засіб формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності

З давніх-давен будь-які збори дітей супроводжувалися ігровою діяльністю. Народна виховна мудрість емпірично передбачала вирішення важливих психологічних завдань формування особистості дитини. Зокрема, засобами народної гри виводила маленьку людину з її реальної побутової повсякденності, запобігала виникненню стереотипів сумніву та недовіри до своїх сил. Через гру дитині надавалася можливість заявити оточенню про свій позитивний потенціал. Саме в грі активізувалася рухливість, розвивався процес мислення, у дитини виникали позитивні емоції [6, с. 65].

З переходом з умов гри до умов навчальної діяльності настає у житті дитини переломний момент. Нове становище дитини у суспільстві визначається не просто переходом з дитячого садка до школи, а тим, що навчання для неї відтепер стане обов'язковим. За результат свого навчання дитина нестиме відповідальність перед учителем, школою та своєю сім'єю. Тепер дитина повинна дотримуватися однакових для всіх школярів правил. І тут на допомогу вчителям знову приходять гра. У сучасних умовах – це не спонтанні сюжетні ігри, не стихійне засвоєння від старших поколінь розваги за правилами. Сьогодні гра контролюється системою суспільного виховання та освіти [7, с. 89].

У грі при цьому є суб'єктивна свобода для дитини. Тут діти можуть самостійно (без допомоги дорослих) розподіляти ролі, контролювати один одного, стежити за точністю виконання того чи іншого завдання. Тут дитина виконує роль, яку взяла на себе, враховуючи свій досвід. Гра стає сьогодні школою соціальних відносин для кожної дитини.

Під час гри дитина знайомиться з великим діапазоном людських почуттів та взаємин, вчиться розрізняти добро та зло. Завдяки грі у дитини формується здатність виявляти свої особливості, визначити, як вони сприймаються іншими, і виникає потреба будувати свою поведінку з урахуванням реакції інших.

Для дитини особлива цінність гри в тому, що вона дає можливість як загального, так і фізичного, духовного зростання, а й у плані підготовки до різних сфер життя [1, с. 112].

Гра – це цілий світ, на одному полюсі якого життя, а на другому – дидактика, педагогічний та психологічний інструментарій, цілий арсенал педагогічних технологій. А між цими полюсами – країна дитячих ігор, дитячої творчості. Щоб зорієнтуватися у світі гри, потрібно чітко уявити собі, що в ньому буде цікаво та корисно для дитини.

Гра в початковій ланці є засобом пізнання навколишнього світу та себе в ньому, усвідомлення дітьми мети своєї діяльності, опредметнення абстрактних понять, розвитку творчої уяви та здібностей, встановлення людських відносин.

Гра допомагає розвивати уяву та творчі здібності дитини. Граючи, дитина формує духовну культуру, у процесі ігрової діяльності закладаються основи світогляду дитини, її ставлення до реального світу [8, с. 90].

Перехід дитини від гри до навчання є серйозною подією у житті, пов'язаною з появою нових мотивів. Але це не означає, що гра має бути виключена з діяльності школяра. У навчанні молодших школярів певною мірою використовуються ігрові дії. Гра, як вид діяльності, не тільки зберігається в їхньому житті, а й продовжує розвиватися [27].

Первісні (початкові) форми гри виникають вже на першому році життя малюка – це маніпулятивні ігри з предметами, під час яких у дитини на

основі інформації чуттєвих органів формуються образи предметів. На другому-третьому році життя з'являються предметні ігри, в процесі яких дитина опановує різні способи застосування предметів. Далі ігрова діяльність малюка ускладнюється, і наприкінці раннього дитинства, з розвитком самостійності дитини в її житті, з'являються рольові чи творчі ігри, під час яких гравець бере на себе роль дорослої людини: у спеціально створених нею самим ігрових умовах відтворює діяльність дорослого, його ставлення до предметів та інших людей [14; 27].

Сюжети рольових ігор багатогранні, вони залежать від конкретного оточення, у якому живуть діти, від громадських і політичних подій, у яких беруть участь дорослі. У будь-якій рольовій грі присутні роль, правила та ситуації гри. Правила гри тісно пов'язані з роллю, вони проявляються у діях дітей. Ігрова ситуація – сукупність предметів, дії з якими дозволяють виконати роль. Як правило, реальні предмети, з якими діють дорослі, замінюються іграшками, які можуть мати лише окрему схожість із реальними речами.

За правильної організації та керівництва з боку дорослих рольові ігри є дієвим засобом виховання. Завдяки їм формуються найважливіші риси дитини: засвоюються правила поведінки, набуваються навички життя у колективі, закладається вміння підпорядковувати свою поведінку правилам, розвиваються вольові навички та вміння стримувати свої дії. Рольові ігри мають значення для розвитку мови і мислення [8].

Далі в арсеналі ігор дитини з'являються рухливі та розумові чи дидактичні ігри. Зміст, методика та правила проведення дидактичних ігор спеціально розробляються педагогами та психологами [10]. Основним призначенням таких ігор є розвиток пізнавальної діяльності дітей. У

дошкільному та молодшому шкільному віці ці ігри широко використовуються для закріплення знань, отриманих на заняттях.

Для будь-якої гри характерне почуття задоволення та підвищеного емоційного тону гравців. У маніпулятивних іграх задоволення малюків пов'язане з їхньою реакцією на нові подразники. У рольових іграх емоції пов'язані з виконанням взятої на себе ролі згідно з правилами гри, у рухливих іграх – з розвитком мускулатури та моторики, у дидактичних – з досягненням певних результатів.

Особливе значення у розвитку дитини має сюжетно-рольова гра. У молодшому шкільному віці вона стає змістовнішою, ніж у дошкільному. У рольових іграх дошкільнята творчо наслідують та копіюють події з життя сім'ї, дитячого садка, тоді як рольова гра молодших школярів ґрунтується на взаєминах у класному та шкільному колективі, на стосунках літературних та історичних героїв тощо. У рольовій грі діти розвивають свою творчу фантазію, самостійно тренуються у засвоєнні соціальних форм поведінки, навчаються звертати увагу на реальних та символічних учасників гри, набувають цінного досвіду, важливого для подальшого їх розвитку [38].

Подальший розвиток у молодшому шкільному віці набувають конструктивні ігри. Вони сприяють більшій поінформованості про властивості різних матеріалів, усвідомленню просторового їх розміщення, диференціації форм тощо. Особливої уваги вимагають ігри, пов'язані з комп'ютером. Це питання вимагає спеціального вивчення змісту ігор, їхнього впливу на розвиток дитини, її психофізіологічний стан, включаючи здоров'я.

Вміло організована та спрямована вчителем та батьками гра молодших школярів може стати одним із засобів організації та покращення навчально-виховної роботи. Якщо у процес навчальної діяльності включити елементи гри, можна викликати в дітей приємні переживання і тим самим підвищити

їхню пізнавальну активність. Молодші школярі з великою цікавістю виконують трудові завдання ігрового характеру.

Розвиток ігрової діяльності у молодших школярів йде від побутових ігор до ігор з виробничим сюжетом і тих, що відображають суспільно-політичні події. Поряд із сюжетними, значне місце займають інші типи ігор.

Є значні індивідуальні та вікові особливості у виборі учнями молодших класів кількості різноманітних ігор. В одних дітей кількість їх за тиждень не перевищує п'яти, а в інших – сягає чотирьох на день. Найактивніші, за кількістю різноманітних ігор, учні других класів. У учнів третіх класів їх трохи менше, але вони змістовніші. Є також деякі відмінності в іграх хлопчиків та дівчаток. Перші віддають перевагу розвагам з машинами, літаками, ракетами. В інших переважають ігри з ляльками. У II-IV класах інтерес дівчаток до гри з ляльками дещо знижується, але продовжує займати значне місце.

З початком шкільного навчання основним типом діяльності дітей стає навчальна діяльність. Застосування у навчанні вже відомої для дітей та дуже цікавої ігрової діяльності має давати безумовно позитивні результати. Але гра як спосіб навчання ще не займає належного місця у початковій школі. Вона в основному вважається засобом заповнення дозвілля, але як засіб та метод навчання гра ще недостатньо розроблена та практично не застосовується [14].

Пошук шляхів подолання формалізму засвоєння знань призвів до думки про необхідність проблемної побудови навчання на основі реалізації системи різних пізнавальних завдань. Ці пізнавальні завдання дуже добре вирішуються у процесі гри.

Основною особливістю гри є те, що вона є відображенням дітьми навколишнього життя – діяльності людей, їхніх взаємин, які відображаються у дитячій уяві.

Велику увагу ролі гри у розвитку дітей приділялося в ХХ столітті психологами, які дійшли висновку про парадокс гри: діючи за методом найменшого опору, дитина привчається діяти за методом найбільшого опору, не звертаючи уваги на перепони, які поза грою викликали труднощі [14].

Відмінністю дитячої гри також є взаємозв'язок образу, ігрової дії та слова. Це не її зовнішні ознаки, а сама суть. У грі дитина живе діями та почуттями зображуваного героя [27].

Гра, як і казка, вчить дитину жити думками і почуттями зображуваних людей, виходячи за коло звичайних уявлень у ширший світ людських поривів та героїчних вчинків.

Можна стверджувати, що найбільш інтенсивний розвиток особистості учня відбувається не на уроці, як думає більшість вчителів, а у сфері вільного спілкування, дозвілля, праці, улюблених занять та гри. Гра - це іскра, яка запалює вогник допитливості та любові до знань, отже є ефективним засобом формування навчальної мотивації молодших школярів [10].

Гра дозволяє формувати особистість дитини, її морально-вольові якості, у грі реалізується потреба до дії у навколишньому світі [14]. З метою формування навчальної мотивації молодших школярів гру можна використовувати під час уроків та у позаурочний час, як засіб, що сприяє значній активізації процесів мимовільного запам'ятовування, підвищенню інтересу до пізнавальної діяльності, розвитку логічного і творчого мислення, підготовці до праці.

1. 3. Особливості позаурочної діяльності молодших школярів

У процесі навчання молодших школярів важливе місце займає позаурочна діяльність, яка є невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу. Початкова школа - це той період, коли формується ставлення дитини до навчання, її світогляд, базові навички самоорганізації, комунікації та творчого самовираження. Саме позаурочна діяльність створює умови для розкриття індивідуальних здібностей школяра, сприяє гармонійному розвитку особистості, моральному та естетичному вихованню, а також виконує важливу компенсаторну функцію щодо розвитку тих сторін дитини, які не завжди можуть повноцінно реалізуватися у рамках традиційного навчального процесу.

Позаурочна діяльність - це організована освітньо-виховна активність учнів, яка здійснюється поза межами обов'язкових уроків, але спрямована на досягнення освітніх і виховних цілей. На відміну від навчальної діяльності, вона має добровільний, вільніший характер, але за умови грамотно організованого педагогічного супроводу вона може стати надзвичайно ефективним засобом розвитку навчальної мотивації, соціальної адаптації та емоційного комфорту дитини. У молодшому шкільному віці гра, творча праця, спілкування в колективі та рухова активність є природними формами самовираження, тому позаурочна діяльність має спиратися на ці вікові особливості.

Мета позаурочної діяльності полягає у створенні оптимальних умов для розвитку інтелектуального, творчого, емоційного, соціального і фізичного потенціалу молодших школярів. Водночас вона виконує низку завдань: формує позитивну мотивацію до навчання, виховує морально-етичні

якості, розвиває комунікативні здібності, самостійність, ініціативність, а також сприяє усвідомленню себе як частини соціального середовища.

Зміст позаурочної діяльності дуже різноманітний. До її основних напрямів належать пізнавальний, художньо-естетичний, спортивно-оздоровчий, трудовий та соціально-комунікативний. Пізнавальна діяльність включає участь у гуртках, конкурсах, олімпіадах, екскурсіях, які поглиблюють знання учнів та викликають інтерес до навчання. Художньо-естетична сфера охоплює музику, образотворче мистецтво, хореографію, театралізовану діяльність, що сприяє розвитку емоційної сфери й художнього смаку. Спортивно-оздоровчі заходи - це рухливі ігри, спортивні гуртки, турніри, які формують у дітей здоровий спосіб життя, витривалість і силу волі. У трудовій діяльності молодші школярі вчать відповідальності, охайності, роботі в команді, а соціальні практики розвивають почуття відповідальності перед іншими, вміння взаємодіяти, толерантність.

Психолого-педагогічні особливості молодших школярів мають вирішальне значення для ефективної організації позаурочної роботи. Діти цього віку характеризуються підвищеною емоційністю, вразливістю, великою потребою в русі, яскравих враженнях і позитивних емоціях. Тому позаурочна діяльність повинна бути емоційно насиченою, цікавою, динамічною, з використанням ігор, творчих завдань, групових форм роботи. Під час таких занять учні не тільки засвоюють нові знання чи вміння, але й опановують норми поведінки, розвивають самооцінку, навчаються співпрацювати, що сприяє їхньому успішному соціальному розвитку.

Організація позаурочної діяльності потребує врахування інтересів і потреб дітей, рівня їхньої підготовленості, темпераменту, загального психофізичного стану. Важливу роль відіграє особистість учителя, його вміння зацікавити дітей, створити атмосферу довіри та співробітництва.

Різноманітні форми позаурочної діяльності — гуртки, клуби за інтересами, тематичні дні, шкільні свята, театральні постановки, конкурси, проєкти — дають змогу кожному учню знайти себе у спільній справі.

Варто також підкреслити важливість узгодження змісту позаурочної діяльності з навчальним процесом. Завдяки цьому відбувається поглиблення і закріплення знань, здобутих на уроках, формування практичних навичок та розширення світогляду школяра. Навчання стає більш привабливим, якщо має продовження у творчому, пізнавальному або ігровому форматі після уроків.

Таким чином, позаурочна діяльність у початковій школі є ефективним інструментом особистісного розвитку молодших школярів. Вона забезпечує глибоке емоційне занурення у процес пізнання, створює умови для вільного самовираження, сприяє формуванню життєвих компетентностей, моральних цінностей та навичок співжиття в суспільстві. Її належна організація є запорукою всебічного виховання гармонійної, цілеспрямованої і щасливої особистості.

Висновки до розділу 1

Сучасні зміни в системі освіти вимагають перегляду підходів до формування навчальної мотивації, особливо у початковій школі, де закладаються основи особистісного розвитку. Втрата інтересу до навчання, емоційна напруга та страх перед школою є прямими наслідками низького рівня навчальної мотивації. Саме тому актуальним стає питання її формування у молодшому шкільному віці.

Мотивація як система спонукань визначає рівень активності дитини в навчанні. Навчальна мотивація - це особливий різновид мотивації, пов'язаний із внутрішніми та зовнішніми причинами включення дитини в навчальну діяльність. Мотиви можуть бути як пізнавальними (інтерес до знань, допитливість), так і соціальними (прагнення бути визнаним, уникнути покарання, отримати похвалу). У цьому контексті важливими є класифікації мотивів, запропоновані А.К. Марковою та В.Є. Мільманом, що дозволяють краще зрозуміти джерела дитячої активності.

Формування мотивації до навчання у молодшому шкільному віці має свою специфіку, оскільки цей період вважається сенситивним. Успішне навчання залежить не стільки від зовнішніх спонукань, як-от оцінки чи похвала, скільки від поступового переходу до внутрішньої мотивації, яка базується на інтересі, самореалізації та досягненні успіху. Теорія мотивації досягнення Дж. Аткинсона дає формулу, яка показує, що на рівень мотивації впливають не лише бажання досягти результату, а й уявлення про шанси на успіх і значущість мети.

Одночасно актуальною залишається проблема формування мотиву уникнення невдачі. Часто вона виникає через попередній негативний досвід у навчанні, що може призводити до розвитку навченої беспорядності. Саме

тому важливо враховувати етапи формування мотивації: спочатку дитина діє під впливом зовнішніх стимулів, але з часом - за умов правильної педагогічної підтримки - формується стійка внутрішня мотивація. Відповідно до рівнів, описаних А.К. Марковою, учні можуть мати як високу пізнавальну активність, так і повну шкільну дезадаптацію - залежно від умов навчання та впливу дорослих.

У цьому процесі ключову роль відіграє вчитель, який не лише передає знання, а й створює мотиваційне середовище, стимулює інтерес, підтримує ініціативу, сприяє переживанню успіху. Особливо ефективним засобом у формуванні мотивації є гра, яка зберігає свою значущість і після вступу до школи. Гра допомагає адаптуватися до нового соціального статусу, сприяє емоційному комфорту, розвитку мислення, уяви, мовлення, а також морально-вольових якостей.

У позаурочній діяльності гра виконує педагогічно значущу функцію. Вона дає змогу розвивати особистість у безпечному, емоційно насиченому середовищі, де дитина відчуває себе вільною, творчою, активною. Різноманіття ігор - сюжетно-рольові, рухливі, дидактичні, конструктивні, комп'ютерні - дає змогу обирати форми, найбільш відповідні до вікових і індивідуальних особливостей учнів. Ігрові форми у позаурочній діяльності не лише урізноманітнюють навчання, а й забезпечують емоційне розвантаження, знімають напругу, покращують міжособистісні стосунки в колективі.

Позашкільна діяльність виступає логічним продовженням навчального процесу і важливим компонентом всебічного розвитку дитини. Вона дозволяє реалізувати пізнавальні, творчі, соціальні інтереси учня, формує навички самореалізації, взаємодії, відповідальності. Форми позаурочної роботи - гуртки, конкурси, театральні студії, проекти - стають майданчиком

для формування позитивної мотивації до навчання. Емоційне підкріплення, свобода вибору, залучення до діяльності через інтерес сприяють тому, що навчання не сприймається як обов'язок, а як природна потреба.

Успішна організація позаурочної діяльності залежить від урахування психолого-педагогічних особливостей молодших школярів, а також від педагогічної майстерності вчителя. Важливим є також партнерство з батьками, яке сприяє цілісному виховному впливу. Інтеграція навчального і позаурочного простору дозволяє досягти високого рівня освітньої ефективності, а також сприяє розвитку таких важливих якостей, як допитливість, наполегливість, здатність до саморозвитку.

Отже, гра, позаурочна діяльність і свідоме формування мотиваційної сфери - це ключові елементи сучасного підходу до навчання молодших школярів. Саме в гармонійному поєднанні цих складників закладено потенціал для успішного навчання, психологічного комфорту дитини та формування основ майбутнього повноцінного життя у суспільстві.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ГРИ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Зміст і способи формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності

Наше дослідження проводилося на базі ЗОШ №46, у 2"В" та 2"Б" класах. У дослідженні взяли участь 50 осіб, у тому числі до експериментальної та контрольної групи входило по 10 осіб з низьким рівнем навчальної мотивації.

Мета емпіричного дослідження – розробити програму формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності та обґрунтувати її ефективність.

Завдання емпіричного дослідження:

1. Виявити рівень навчальної мотивації молодших школярів у експериментальній та контрольній групах.
2. Розробити та апробувати програму формування навчальної мотивації молодших школярів в експериментальній групі.
3. Обґрунтувати та проаналізувати ефективність реалізованої програми.

Гіпотеза: спеціально розроблена розвиваюча програма, що включає комплекс ігор, є ефективною умовою формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності.

Для перевірки гіпотези нами проведена експериментальна робота, що включає три етапи:

1. Констатуючий, цілями якого були: вивчити рівень навчальної мотивації молодших школярів, сформувати експериментальну та контрольну групи учнів із низьким рівнем навчальної мотивації.

2. Формуючий, що має на меті реалізацію розвиваючої програми, спрямованої на формування навчальної мотивації молодших школярів експериментальної групи.

3. Контрольний, метою якого було виявлення ефективності програми, що розвивається, спрямованої на формування навчальної мотивації молодших школярів.

Експеримент проводився за наступною схемою (див. таблицю 2.1):

Таблиця 2.1

Схема експерименту

Експериментальна група	Q1	X	Q2
Контрольна група	Q3	-	Q4

Де Q1 - попередній замір в експериментальній групі до початку реалізації програми;

Q2 - підсумковий замір в експериментальній групі після реалізації програми;

Q3 - попередній замір у контрольній групі до початку експерименту;

Q4 - підсумковий замір у контрольній групі після формуючого експерименту.

Q1 (нееквівалентність контрольної та експериментальної груп після експерименту за допомогою критерію Манна – Уїтні) та Q2 (обґрунтування зсуву в експериментальній групі після експерименту за допомогою Т-критерію Вілкоксона).

На першому етапі для дослідження мотивації молодших школярів ми використовували такі методики:

1. Методика «Визначення шкільної мотивації» (Н. Лусканова).

Мета: визначення рівня шкільної мотивації.

Перевірка рівня шкільної мотивації учнів проводилася згідно з анкетною Н. Г. Лусканової, що складається з 10 питань. Автор методики зазначає, що наявність у дитини такого мотиву, як добре виконувати всі запропоновані школою вимоги та показати себе з кращого боку, змушує учня проявляти активність у відборі та запам'ятовуванні інформації. За низького рівня навчальної мотивації спостерігається зниження шкільної успішності.

Ми дали дітям інструкцію: «Спочатку прочитай питання і вибери одну з трьох відповідей, яка висловлює твою думку. Намагайся довго не замислюватися, тут немає правильної чи неправильної відповіді».

Перевірка результатів здійснювалася за ключем:

- негативна відповідь - 0 балів (варіант в);
- нейтральна - 1 бал (варіант б);
- позитивна - 3 бали (варіант а).

Учні, які набрали:

- 25–30 балів - характеризуються високим рівнем мотивації;
- 20–24 бали - характерні для середньої норми;
- 15–19 балів - вказують на зовнішню мотивацію;
- 10–14 балів - свідчать про низьку мотивацію;
- нижче 10 балів - про негативне ставлення до школи, шкільну

дезадаптацію.

2. Методика «Визначення мотивів навчання» (розробка М. Р. Гінзбурга) призначена для виявлення найбільш характерних мотивів навчання молодших школярів.

Форма проведення: індивідуальна.

У результаті обробки відповідей дітей (вибір певної картинки) ми заносили дані до таблиці і потім оцінювали.

Критерії оцінки:

- зовнішній мотив – 0 балів;
- навчальний мотив – 5 балів;
- позиційний мотив – 3 бали;
- соціальний мотив – 4 бали;
- оцінка – 2 бали;
- ігровий мотив – 1 бал.

Розподіл за рівнями сформованості навчальної мотивації здійснювався так:

1. Методика «Визначення шкільної мотивації» (Н. Лусканова):

- 1 рівень - 25–30 балів;
- 2 рівень - 20–24 бали;
- 3 рівень - 19 і нижче балів.

2. Методика «Визначення мотивів навчання» (М. Р. Гінзбург):

- 1 рівень - 10–15 балів;
- 2 рівень - 7–9 балів;
- 3 рівень - 0–6 балів.

2.2. Аналіз результатів експериментальної роботи

На першому етапі ми використали такі методики: Методика «Визначення шкільної мотивації» (Н. Лусканова) [20] (додаток). Також нами

було використано методику «Визначення мотивів навчання» М. Р. Гінзбурга [9] (додаток).

Ми підраховали, скільки балів набрано окремо за кожним мотивом у кожного з учнів. Отримані нами результати представлені у таблицях 2.2–2.5.

Таблиця 2.2

Результати 2Б класу за методиками Н. Г. Лусканової «Анкета для вивчення шкільної мотивації» та М. Р. Гінзбурга «Вивчення навчальної мотивації» на констатуючому етапі.

"Анкета вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканова			"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург	
№	балів	рівень	балів	рівень
1	2	3	4	5
1	25	1	7	2
2	9	3	8	2
3	16	3	11	1
4	15	3	11	1
5	21	2	3	3
6	17	3	8	2
7	13	3	10	1
8	16	3	8	2
9	18	3	8	2
10	22	2	10	1
11	18	3	7	2
12	11	3	7	2
13	12	3	9	2
14	22	2	9	2
15	22	2	6	3
16	25	1	9	2
17	13	3	11	1
18	15	3	8	2
19	16	3	9	2
20	28	1	10	1
21	14	3	7	2
22	8	3	7	2
23	16	3	9	2

Продовження табл.2.2

1	2	3	4	5
24	28	1	8	2
25	14	3	6	3
26	24	2	11	1

Таблиця 2.3

**Розподіл за рівнями сформованості навчальної мотивації у учнів
2Б класу (%) на констатуючому етапі**

Рівень	"Анкета вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканова		"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург	
	Кількість	%	Кількість	%
1 рівень	4	15,3%	7	27%
2 рівень	5	19,2%	16	61,5%
3 рівень	17	65,5%	3	11,5%
Усього	26	100%	26	100%

Таблиця 2.4

Результати 2В класу за методиками Н.Г. Лусканової "Анкета для вивчення шкільної мотивації" та М.Р. Гінзбург "Вивчення навчальної мотивації" на етапі, що констатує

"Анкета вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканова			"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург	
№	бали	рівень	бали	рівень
1	2	3	4	5
1	22	2	14	1
2	14	3	10	1
3	25	1	14	1
4	21	2	10	1

Продовження табл.2.4

1	2	3	4	5
5	23	2	8	2
6	19	3	6	3
7	16	3	6	3
8	20	2	14	1
9	14	3	4	3
10	24	2	8	2
11	20	2	7	2
12	11	3	12	1
13	28	1	10	1
14	21	2	7	2
15	9	3	7	2
16	27	1	3	3
17	21	2	10	1
18	26	1	11	1
19	18	3	7	2
20	27	1	11	1
21	6	3	5	3
22	13	3	8	2
23	26	1	10	1
24	24	2	14	1

Таблиця 2.5

**Розподіл за рівнями сформованості навчальної мотивації у учнів
2В класу (%) на констатуючому етапі**

Рівень	"Анкета вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканова		"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург	
	Кількість	%	Кількість	%
1 рівень	6	25%	12	50%
2 рівень	9	37,5%	7	29%
3 рівень	9	37,5%	5	21%
Усього	24	100%	24	100%

Залежно від відповіді кожної дитини ми також визначали найбільш характерний для неї мотив навчання. На основі отриманих відповідей ми простежили домінування мотивів молодших школярів.

З діаграми видно, що молодші школярі найчастіше вибирають мотив оцінки – 42%. Такі учні навчаються у тому, щоб отримувати оцінку і цим задовольняти свої зовні мотиваційні потреби. Зовнішніми мотивами можуть бути батьки, вчителі, однолітки, небажання гірше виглядати і натомість інших учнів, з погляду оцінок.

Друге місце у рейтингу посів навчальний мотив, він набрав 26% виборів дітей. Цей мотив характеризує спрямованість отримання знань. Такі учні мотивовані на навчальну діяльність. Для таких школярів важливіше знання, уміння, накопичення досвіду, зацікавленість у навчанні. Низький відсоток виборів може свідчити про недостатню сформованість в учнів початкових класів потреби у пізнанні нового, розширення отриманих знань.

Третє місце у позиційного мотиву, який пов'язаний із прагненням зайняти нове становище у відносинах з оточуючими – 16%. Ці випробувані характеризуються прагненням ходити до школи і вчитися для того, щоб зайняти нову позицію у відносинах з оточуючими. Зовнішній мотив, дія якого зумовлена почуттям обов'язку, обов'язку перед батьками виявився у 12% школярів. 4% опитаних обрали ігровий мотив.

Таким чином, результати емпіричного дослідження дозволяють зробити висновок про те, що сформованість мотивації навчальної діяльності молодших школярів перебуває на недостатньо розвиненому рівні, що у свою чергу ускладнює розвиток позитивної навчальної орієнтації.

У досліджуваних класах навчається більша кількість дітей з високою мотивацією навчальної діяльності, яким властиві: високий пізнавальний мотив, прагнення найбільш вдало виконувати всі шкільні вимоги, чітке

дотримання всіх вказівок вчителя, сумлінність та відповідальність, а також переживання з приводу низьких оцінок.

Також переважає спрямованість отримання оцінок, а чи не знань; Найбільш виражена зовнішня мотивація до навчання, заснована на заохочення, покарання та інших видах стимуляції.

Проаналізувавши отримані результати за двома класами, ми виділили у кожному їх групи дітей із низьким рівнем мотивації і основі аналізу сформували дві групи: контрольну і експериментальну.

До складу контрольної групи увійшли учні 2В класу (10 осіб), які продемонстрували низький рівень мотивації за наслідками виконання методик (див. табл.2.6).

Таблиця 2.6

Контрольна група

"Анкета вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканова			"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург	
№	бали	рівень	бали	рівень
1	14	3	10	1
2	19	3	6	3
3	16	3	6	3
4	14	3	4	3
5	11	3	12	1
6	9	3	7	2
7	27	1	3	3
8	18	3	7	2
9	6	3	5	3
10	13	3	8	2

1 рівень – не виявлено

2 рівень - 3 особи (30%)

3 рівень – 7 осіб (70%)

До складу експериментальної групи увійшли учні 2Б класу (10 осіб), які продемонстрували низький рівень мотивації за результатами виконання методик. (див. табл.8)

Таблиця 2.7

Експериментальна група

"Анкета вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканова			"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург	
№	бали	рівень	бали	рівень
1	9	3	8	2
2	16	3	11	1
3	15	3	11	1
4	17	3	8	2
5	13	3	10	1
6	16	3	8	2
7	18	3	8	2
8	14	3	7	2
9	8	3	7	2
10	16	3	9	2

1 рівень – не виявлено

2 рівень - 3 особи (30%)

рівень – 7 осіб (70%)

Для того щоб ми могли порівняти результати експериментальної та контрольної груп, ми повинні переконатися, що значних відмінностей між ними немає. Для цього ми використовуємо U-критерій Манна-Уїтні [13] (додаток).

Необхідно: 1. Скласти єдиний ранжований ряд обох зіставних вибірок, розставивши їх елементи за ступенем наростання ознаки і приписавши меншому значенню менший ранг. Загальна кількість рангів вийде рівним:

$$N=n_1 + n_2$$

де n_1 - кількість одиниць у першій вибірці, а n_2 - кількість одиниць у другій вибірці.

2. Розділити єдиний ранжований ряд на два, що складаються відповідно до одиниць першої та другої вибірок. Підрахувати окремо суму рангів, які прийшли частку елементів першої вибірки, і окремо частку другої вибірки. Визначити велику із двох рангових сум (T_x), відповідну вибірці з n_x одиниць.

3. Визначити значення U – критерію Манна – Вітні за формулою:

4. За таблицею для обраного рівня статистичної значущості визначити критичне значення критерію даних n_1 і n_2 . Якщо отримане значення U менше табличного або дорівнює йому, то визнається значення і наявність суттєвої різниці між рівнем ознаки в вибірках (приймається альтернативна гіпотеза). Якщо отримане U більше табличного, приймається нульова гіпотеза. Достовірність тим вища, що менше значення U .

Гіпотези: 0 - значних відмінностей за рівнем навчальної мотивації між експериментальною та контрольною групами немає. 1 - значні відмінності за рівнем навчальної мотивації між експериментальною та контрольною групами є (див. таблиці 2.8 та 2.9).

Перевірка вірності ранжирування:

Загальна сума рангів:

$$\Sigma R_x + \Sigma R_y = 106 + 104 = 210 \quad \text{Розрахункова сума:}$$

$$\Sigma(R_i) = N * (N + 1) / 2 = 20 * (20 + 1) / 2 = 210$$

Рівність реальної та розрахункової сум дотримані, отже ранжування проведено правильно, ми можемо переходити до розрахунку емпіричних значень U за такою формулою:

емп. = $(n_1 * n_2) + n_x * (n_x + 1) / 2 - T_x$, де n_1 - кількість піддослідних у вибірці 1;

- кількість піддослідних у вибірці 2; T_x - велика з рангових сум;
кількість випробуваних у групі з більшою сумою рангов.емп. = $(10 * 10) + 10$
 $* (10 + 1) / 2 - 106 = 100 + 55 - 106 = 49$

емп. = 49 Укр. = 23 ($p < 0,05$)

емп. > Укр.

Аналіз результатів показав, $U_{ем} = 49$, а $U_{кр}$ (при $p > 0,05$) = 23, $U_{ем} > U_{кр}$.
Отже гіпотеза H_1 відкидається, H_0 приймається: значних відмінностей між експериментальної та контрольної групами немає.

Таблиця 2.8

**Виявлення відмінностей контрольної та експериментальної груп
на констатуючому етапі експерименту за методикою "Вивчення
шкільної мотивації" Н.Г.Лусканової**

До проведення програми – експериментальна група (n=10)		Ранг (Rx)	До проведення програми – контрольна група (n=10)		Ранг (Ry)
1	9	3,5	1	14	9
2	16	13,5	2	19	19
3	15	11	3	16	13,5
4	17	16	4	14	9
5	13	6,5	5	11	5
6	16	13,5	6	9	3,5
7	18	17,5	7	27	20
8	14	9	8	18	17,5
9	8	2	9	6	1
10	16	13,5	10	13	6,5
		$\Sigma=106$			$\Sigma=104$

Перевірка вірності ранжування:

Загальна сума рангів:

$$\Sigma R_x + \Sigma R_y = 131.5 + 78.5 = 210$$

Розрахункова сума:

$$\Sigma(R_i) = N \cdot (N+1) / 2 = 20 \cdot (20+1) / 2 = 210$$

Таблиця 2.9

**Виявлення відмінностей контрольної та експериментальної груп
на констатуючому етапі з "Методики вивчення навчальної мотивації"
М.Р. Гінзбурга**

До проведення програми – експериментальна група (n=10)		Ранг (Rx)	До проведення програми – контрольна група (n=10)		Ранг (Ry)
1	8	12	1	10	16,5
2	11	18,5	2	6	4,5
3	11	18,5	3	6	4,5
4	8	12	4	4	2
5	10	16,5	5	12	20
6	8	12	6	7	7,5
7	8	12	7	3	1
8	7	7,5	8	7	7,5
9	7	7,5	9	5	3
10	9	15	10	8	12
		$\Sigma=131,5$			$\Sigma=78,5$

Рівність реальної та розрахункової сум дотримана, отже, ранжування проведено правильно, і ми можемо переходити до розрахунку емпіричних значень U за такою формулою:

$$U_{\text{емп.}} = (n_1 \cdot n_2) + n_x \cdot (n_x + 1) / 2 - T_x$$

де n_1 - кількість випробуваних у вибірці 1;

n_2 - кількість піддослідних у вибірці 2;

T_x - більша з рангових сум;

n_x - кількість випробуваних у групі з більшою сумою рангів.

Аналіз результатів показав, що $U_{\text{емп.}} = 23,5$, а $U_{\text{кр.}} (при p > 0,05) = 23$. Оскільки $U_{\text{емп.}} > U_{\text{кр.}}$, гіпотеза H_1 відкидається, а H_0 приймається: значних відмінностей між експериментальною та контрольною групами немає.

Виходячи з результатів, отриманих у ході проведення дослідження, з метою підвищення ефективності роботи з формування навчальної мотивації у молодших школярів, нами було розроблено програму формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності (додаток).

Необхідність створення програми формування навчальної мотивації молодших школярів обумовлюється тим, що у школах досить гостро стоїть завдання підвищення ефективності педагогічного процесу. Вчителі знають, що школяра не можна успішно навчити, якщо він ставиться до навчання та знань байдуже, без інтересу і не усвідомлює потреби в них. Тому перед школою стоїть завдання щодо формування у дитини позитивної мотивації до навчальної діяльності з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Дана програма дозволяє учням ознайомитися з багатьма цікавими питаннями в галузі математики, української мови, навколишнього світу на даному етапі навчання, що виходять за рамки шкільної програми. Вирішення математичних та граматичних завдань, ребусів, головоломок, пов'язаних з логічним мисленням, закріпить інтерес дітей до пізнавальної діяльності, сприятиме розвитку розумових операцій та загальному інтелектуальному розвитку. Проведення ігор та вікторин на природничу тематику дозволить розширити уявлення дітей про навколишній світ.

Виходячи з особливостей молодшого шкільного віку, найбільш ефективно підвищувати навчальну мотивацію в ігровій позаурочній діяльності. Програма орієнтована на роботу в групах, цим у учнів є можливість спілкування один з одним.

Цілі програми:

- формування та підтримка стійкого інтересу до предметів, що вивчаються;
- розвиток логічного мислення та кругозору.

Рекомендований кількісний склад навчальної групи - 10-15 учнів. Заняття навчальних груп проводилися двічі на тиждень по 40 хвилин.

Після реалізації програми з формування навчальної мотивації у молодших школярів було проведено повторну діагностику. Нами були використані ті самі методики, що й у першому вимірі.

При повторній діагностиці рівня навчальної мотивації в експериментальній групі отримані такі дані (див. табл. 2.10):

Таблиця 2.10

Результати 2Б класу (ЕГ) за методиками Н.Г. Лусканової "Анкета для вивчення шкільної мотивації" та М.Р. Гінзбург "Вивчення навчальної мотивації" на контрольному етапі експерименту

№	"Анкета вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканова				"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург			
	Констатуючий етап		Контрольний етап		Констатуючий етап		Контрольний етап	
	бали	рівень	бали	рівень	бали	рівень	бали	рівень
2	9	3	20	2	8	2	11	1
3	16	3	25	1	11	1	15	1
4	15	3	25	1	11	1	15	1
6	17	3	21	2	8	2	12	1
7	13	3	17	3	10	1	12	1
8	16	3	19	3	8	2	9	2
9	18	3	25	1	8	2	10	1
21	14	3	20	2	7	2	10	1
22	8	3	20	2	7	2	10	1
23	16	3	22	2	9	2	13	1

Як бачимо з таблиці, під час контрольного виміру учні експериментальної групи продемонстрували позитивну динаміку у розвитку навчальної мотивації.

1 рівень виявлено у 3 особи (30%)

2 рівень – 5 осіб (50%)

3 рівень – 2 особи (20%). Для наочності отримані результати представимо у діаграмі

Таблиця 2.11

Результати 2В класу (КГ) за методиками Н.Г. Лусканової "Анкета для вивчення шкільної мотивації" та М.Р. Гінзбург "Вивчення навчальної мотивації", контрольний замір

№	"Анкета вивчення шкільної мотивації Н.Г. Лусканова				"Вивчення навчальної мотивації" М.Р.Гінзбург			
	Констатуючий етап		Контрольний етап		Констатуючий етап		Контрольний етап	
	бали	рівень	бали	рівень	бали	рівень	бали	рівень
2	14	3	17	3	10	1	11	1
6	19	3	20	2	6	3	6	3
7	16	3	17	3	6	3	6	3
9	14	3	17	3	4	3	6	3
12	11	3	15	3	12	1	12	1
15	9	3	12	3	7	2	9	2
16	27	1	27	1	3	3	6	3
19	18	3	20	2	7	2	9	2
21	6	3	10	3	5	3	6	3
22	13	3	18	3	8	2	9	2

Як бачимо з таблиці, під час контрольного виміру учні КГ продемонстрували незначну динаміку у розвитку навчальної мотивації.

рівень, як і раніше, не виявлено в жодній людини. 2 рівень - 4 особи (40%)

рівень – 6 осіб (60%).

Таким чином, припущення про те, що використання ігор у позаурочній діяльності з молодшими школярами сприятиме більш ефективному формуванню навчальної мотивації, знайшло своє підтвердження.

Доведемо нееквівалентність груп після експерименту. І тому ми повторно застосуємо U-критерій Манна-Уитні[13] (додаток).

Гіпотези: 0 - значних відмінностей за рівнем навчальної мотивації між експериментальною та контрольною групами немає. 1 - значні відмінності за рівнем навчальної мотивації між експериментальною та контрольною групами є (див. таблиці 2.12 та 2.13).

Таблиця 2.12

Виявлення відмінностей контрольної та експериментальної груп з "Вивчення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканової на контрольному етапі

Після проведення програми – експериментальна група (n=10)		Ранг (Rx)	Після проведення програми – контрольна група (n=10)		Ранг (Ry)
1	20	12	1	17	5,5
2	25	18	2	20	12
3	25	18	3	17	5,5
4	21	15	4	17	5,5
5	17	5,5	5	15	3
6	19	9	6	12	2
7	25	18	7	27	20
8	20	12	8	20	12
9	20	12	9	10	1
10	22	16	10	18	8
		$\Sigma=135,5$			$\Sigma=74,5$

Перевірка вірності ранжування:

Загальна сума рангів:

$$\Sigma R_x + \Sigma R_y = 135.5 + 74.5 = 210$$

Розрахункова сума:

$$\Sigma(R_i) = N \cdot (N+1) / 2 = 20 \cdot (20+1) / 2 = 210$$

Рівність реальної та розрахункової сум дотримана, отже, ранжування проведено правильно. Ми можемо переходити до розрахунку емпіричних значень U за такою формулою:

$$U_{\text{емп.}} = (n_1 \cdot n_2) + n_x \cdot (n_x + 1) / 2 - T_x$$

де n_1 - кількість випробуваних у вибірці 1;

n_2 - кількість піддослідних у вибірці 2;

T_x - більша з рангових сум;

n_x - кількість випробуваних у групі з більшою сумою рангів.

Таблиця 2.13

**Виявлення відмінностей контрольної та експериментальної груп з
"Методики вивчення навчальної мотивації" М.Р. Гінзбург на
контрольному етапі**

Після проведення програми – експериментальна група (n=10)		Ранг (Rx)	Після проведення програми – контрольна група (n=10)		Ранг (Ry)
1	11	13,5	1	11	13,5
2	15	19,5	2	6	3
3	15	19,5	3	6	3
4	12	16	4	6	3
5	12	16	5	12	16
6	9	7,5	6	9	7,5
7	10	11	7	6	3
8	10	11	8	9	7,5
9	10	11	9	6	3
10	13	18	10	9	7,5
		$\Sigma=143$			$\Sigma=67$

Аналіз результатів показав, що $U_{emp.} = 19.5$, а $U_{кр.} (при p < 0.05) = 23$. Оскільки $U_{emp.} < U_{кр.}$, гіпотеза H_0 відкидається, а H_1 приймається: існують значні відмінності між експериментальною та контрольною групами.

Перевірка вірності ранжування:

Загальна сума рангів:

$$\Sigma R_x + \Sigma R_y = 143 + 67 = 210$$

Розрахункова сума:

$$\Sigma(R_i) = N \cdot (N+1) / 2 = 20 \cdot (20+1) / 2 = 210$$

Рівність реальної та розрахункової сум дотримана, отже, ранжування проведено правильно. Ми можемо переходити до розрахунку емпіричних значень U за такою формулою:

$$U_{emp.} = (n_1 \cdot n_2) + n_x \cdot (n_x + 1) / 2 - T_x$$

де n_1 - кількість випробуваних у вибірці 1;

n_2 - кількість піддослідних у вибірці 2;

T_x - більша з рангових сум;

n_x - кількість випробуваних у групі з більшою сумою рангів.

Аналіз результатів показав, що $U_{emp.} = 12$, а $U_{кр.} (при p < 0.05) = 23$. Оскільки $U_{emp.} < U_{кр.}$, гіпотеза H_0 відкидається, а H_1 приймається: існують значні відмінності між експериментальною та контрольною групами.

Для перевірки ефективності програми формування навчальної мотивації молодших школярів нами було обрано Т-критерій Вілкоксона, що використовується для перевірки відмінностей між двома вибірками парних вимірів [13] (додаток).

Практичний розрахунок критерію включає такі етапи:

1. Визначити різниці парних варіантів.

2. Визначити ранги отриманих різниць (без урахування знаків; пари спостережень, різниці яких дорівнювали нулю, з подальшої оцінки виключаються).

3. Визначити суму рангів отриманих різниць, що мають однакові алгебраїчні знаки, та взяти меншу з них (T).

4. Встановити достовірність відмінностей.

Отже, сформулюємо статистичні гіпотези для експериментальної групи:

- H_0 : Інтенсивність зрушень у бік підвищення рівня навчальної мотивації молодших школярів дорівнює інтенсивності зрушень у бік зниження.
- H_1 : Інтенсивність зрушень у бік підвищення рівня навчальної мотивації молодших школярів перевищує інтенсивність зрушень у бік зниження.

Емпіричне значення критерію для показників рівня навчальної мотивації підлітків $T_{emp.} = 0$, $T_{кр.} = 10 (p < 0.05)$. Оскільки $T_{emp.} < T_{кр.}$, гіпотеза H_0 відкидається, а H_1 приймається: інтенсивність зрушень у бік підвищення рівня навчальної мотивації молодших школярів перевищує інтенсивність зрушень у їх зниження, тобто результати покращилися (додаток).

Таким чином, значення критерію Вілкоксона в експериментальній групі свідчить про те, що відбулися достатні зміни (зрушення) у вимірюваних показниках. Отже, проведений формуючий експеримент сприяв формуванню навчальної мотивації молодших школярів в експериментальній групі.

Ми знайшли підтвердження гіпотези нашого дослідження про те, що реалізація спеціально розробленої програми позаурочної діяльності сприяє формуванню навчальної мотивації молодших школярів.

На початку дослідження ми припустили, що за допомогою спеціально розробленої розвивальної програми можна сформувати навчальну мотивацію молодших школярів у позаурочній діяльності.

В емпіричній частині дослідження було описано та проаналізовано реалізовані нами три етапи експериментальної роботи. На етапі констатуючого експерименту за допомогою двох методик - «Визначення мотивів навчання» (розробка М. Р. Гінзбурга) та «Визначення шкільної мотивації» (Н. Лусканова) - ми виявили рівень навчальної мотивації молодших школярів, які навчаються в 2 «Б» та 2 «В» класах ЗОШ №46. Замір проводився в грудні 2024 року. Експериментальна група (10 осіб з 2 «Б» класу) складалася з молодших школярів з низьким рівнем навчальної мотивації.

Формуючий експеримент включав реалізацію програми з формування навчальної мотивації молодших школярів. Програма була реалізована під час, відведений для позаурочної діяльності. Заняття проводилися 1-2 рази на тиждень у період з лютого до березня 2025 року. Спеціально розроблена розвивальна програма, що включала комплекс розвивальних ігор та вправ, здійснювалася з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Після закінчення реалізації спеціально розробленої програми було проведено підсумковий замір рівня навчальної мотивації молодших школярів за допомогою тих самих методик, що й при первинній діагностиці. За допомогою U-критерію Манна-Уїтні ми довели нееквівалентність контрольної та експериментальної груп за рівнем навчальної мотивації.

Контрольний етап проводився одразу після реалізації програми у березні 2025 року. Він був спрямований на перевірку гіпотези нашого дослідження. Перевірка гіпотези здійснювалася із застосуванням методів математичної статистики, а саме за допомогою Т-критерію Вілкоксона. Рівень навчальної мотивації молодших школярів в експериментальній групі виявився вищим, ніж у контрольній, що підтверджує: проведений формуючий експеримент сприяв формуванню навчальної мотивації молодших школярів.

Таким чином, в рамках даного дослідження було виявлено, що розроблена та реалізована нами розвивальна програма є ефективною умовою формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності.

Практична значущість дослідження полягає в розробці та апробації розвивальної програми та рекомендацій для педагогів і психологів щодо формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності (додаток).

Висновки до розділу 2

У межах нашого дослідження було здійснено практичну роботу, спрямовану на вивчення та реалізацію можливостей формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри в умовах позаурочної діяльності. Дослідження проводилось на базі загальноосвітньої школи №46. У ньому взяли участь учні 2-Б та 2-В класів у загальній кількості 50 осіб. Із цієї вибірки було сформовано експериментальну та контрольну групи - по 10 учнів у кожній, яких об'єднувала ознака низького рівня навчальної мотивації.

Метою емпіричного дослідження стала розробка програми формування навчальної мотивації молодших школярів у позаурочній діяльності та обґрунтування її ефективності. Для досягнення цієї мети було поставлено низку завдань: виявити рівень навчальної мотивації молодших школярів у контрольній та експериментальній групах; розробити й апробувати програму формування навчальної мотивації в експериментальній групі; обґрунтувати та проаналізувати ефективність реалізованої програми.

Гіпотезою дослідження стало припущення, що спеціально розроблена розвивальна програма, яка включає комплекс ігор у межах позаурочної діяльності, є ефективною умовою формування навчальної мотивації молодших школярів.

Для перевірки гіпотези було організовано експериментальну роботу, яка передбачала три послідовні етапи: констатуючий, формуючий та контрольний.

Під час констатуючого етапу було здійснено діагностику рівня навчальної мотивації, на основі чого сформовано експериментальну та контрольну групи учнів із низьким рівнем мотивації.

На формуючому етапі реалізовувалась розроблена нами програма формування навчальної мотивації, яка передбачала застосування ігрових методів у позаурочній діяльності. Програма була спрямована на підвищення інтересу до навчання, розвиток пізнавальної активності, вміння планувати й досягати результатів через включення у пізнавальні та рольові ігри, квести, командну діяльність.

На контрольному етапі здійснювався аналіз результатів з метою виявлення ефективності впровадженої програми. Експеримент проводився за такою схемою:

Для статистичної обробки результатів використовувалися такі методи:
– критерій Манна – Уїтні для визначення нееквівалентності контрольної та експериментальної груп на початковому етапі (Q1);
– Т-критерій Вілкоксона — для оцінки зсуву в рівні навчальної мотивації експериментальної групи після реалізації програми (Q2).

На констатуючому етапі з метою діагностики рівня навчальної мотивації учнів застосовувалися дві методики:

1. Методика «Визначення шкільної мотивації» Н. Лусканової.
2. Методика «Визначення мотивів навчання» М. Р. Гінзбурга.

Отримані на констатуючому етапі результати підтвердили наявність значної кількості учнів із низьким рівнем навчальної мотивації, що дозволило обґрунтувати необхідність впровадження спеціальної програми формування мотивації.

На основі отриманих даних сформовано дві групи для подальшого експерименту:

- Експериментальна група – учні 2Б класу (10 осіб);
- Контрольна група – учні 2В класу (10 осіб), які також показали низький рівень мотивації.

Перевірка еквівалентності груп за допомогою U-критерію Манна–Уїтні засвідчила: значущих відмінностей немає, тобто H_0 приймається, що дозволяє коректно порівнювати групи після експерименту.

З метою підвищення рівня навчальної мотивації було розроблено програму формування мотивації засобами ігрової позаурочної діяльності.

Цілі програми:

- розвиток пізнавального інтересу;
- стимулювання логічного мислення;
- розширення кругозору.

Заняття проводилися двічі на тиждень по 40 хвилин, у групах по 10–15 учнів. Програма включала:

- інтелектуальні ігри;
- вікторини з математики, мови та природознавства;
- роботу в парах та малих групах.

Після реалізації програми проведено повторну діагностику за тими самими методиками.

- У експериментальній групі (2Б клас):
 - значне зростання рівня мотивації;
 - 30% учнів досягли високого рівня (1 рівень), 50% – середнього, лише 20% залишилися на низькому.

- У контрольній групі (2В клас):
 - динаміка слабка;
 - більшість учнів (60%) залишилися на низькому рівні, 40% – на середньому.

Після завершення експерименту для перевірки результативності було знову застосовано U-критерій Манна–Уїтні.

Результати:

- За обома методиками:
 - $U_{емп} < U_{кр}$ ($p < 0.05$), отже, гіпотеза H_1 підтверджується – існують статистично значущі відмінності між ЕГ і КГ після експерименту.

Додатково застосовано Т-критерій Вілкоксона для парних вимірів, який також підтвердив істотне зростання мотивації в експериментальній групі.

Отже, переважна частина молодших школярів має недостатньо розвинену внутрішню мотивацію до навчання. В експериментальній групі після впровадження програми значно зріс рівень мотивації, особливо навчальний мотив. У контрольній групі зміни були несуттєвими.

Ігрова позаурочна діяльність є дієвим інструментом формування навчальної мотивації в учнів початкової школи.

ВИСНОВКИ

Формування мотиваційної сфери дитини молодшого шкільного віку має дуже важливе значення і відбувається у напрямі збільшення ваги внутрішньої мотивації порівняно із зовнішньою, формування стійкості пізнавальних мотивів, мотивів новизни та самовдосконалення.

Сутність процесу формування навчальної мотивації молодших школярів перебуває на «стику» навчання та виховання, є найважливішим аспектом сучасного навчання. Це означає, що в полі уваги вчителя виявляється як здійснюване школярем навчання, а й розвиток особистості учня, що відбувається під час навчання.

Формування навчальної мотивації молодших школярів - це процес взаємодії педагога і учнів, спрямований на допомогу в засвоєнні ідеалів, світоглядних цінностей, що стосуються сфери навчання та пізнання, у поєднанні зі стимулюванням суб'єктної позиції учня.

Одним із найефективніших засобів формування навчальної мотивації молодших школярів є гра.

Участь молодших школярів у навчальних іграх сприяє їхньому самоствердженню, розвиває наполегливість, прагнення до успіху та різні мотиваційні якості. У таких іграх удосконалюється мислення, включаючи дії щодо планування, прогнозування, зважування шансів на успіх, вибору альтернатив.

Результатом цього процесу є ускладнення структури мотиваційної сфери молодших школярів, розвиток взаємозв'язку усвідомлюваних і реально діючих мотивів навчання, активна життєва позиція школяра.

Позашкільна діяльність виступає логічним продовженням навчального процесу і важливим компонентом всебічного розвитку дитини. Вона

дозволяє реалізувати пізнавальні, творчі, соціальні інтереси учня, формує навички самореалізації, взаємодії, відповідальності. Форми позаурочної роботи - гуртки, конкурси, театральні студії, проєкти - стають майданчиком для формування позитивної мотивації до навчання. Емоційне підкріплення, свобода вибору, залучення до діяльності через інтерес сприяють тому, що навчання не сприймається як обов'язок, а як природна потреба.

Успішна організація позаурочної діяльності залежить від урахування психолого-педагогічних особливостей молодших школярів, а також від педагогічної майстерності вчителя. Важливим є також партнерство з батьками, яке сприяє цілісному виховному впливу. Інтеграція навчального і позаурочного простору дозволяє досягти високого рівня освітньої ефективності, а також сприяє розвитку таких важливих якостей, як допитливість, наполегливість, здатність до саморозвитку.

У ході практичної частини роботи, з метою вивчення можливості формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності, нами було проведено емпіричне дослідження. Вибірку склали 50 дітей молодшого шкільного віку (учні 2-Б класу в кількості 26 осіб та 2-В класу в кількості 24 осіб).

Для дослідження мотивації молодших школярів нами використовувалися такі методики:

1. Методика «Визначення шкільної мотивації» (Н. Лусканова).
2. Методика «Визначення мотивів навчання» (розробка М. Р. Гінзбурга), призначена для виявлення найбільш характерних мотивів навчання молодших школярів.

Результати, отримані під час емпіричного дослідження, дозволили дійти висновку про те, що сформованість мотивації навчальної діяльності

молодших школярів перебуває на недостатньому рівні, що, своєю чергою, ускладнює прояв позитивної навчальної орієнтації.

Виходячи з результатів, отриманих у ході проведення дослідження, з метою підвищення ефективності роботи з формування навчальної мотивації у молодших школярів, нами було розроблено програму формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності.

Узагальнивши досвід реалізації цієї програми, ми розробили рекомендації для педагогів та психологів щодо формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності. До них входить розвиток інтересу до предметів, планування та прогнозування.

В аналізі експериментальної роботи на основі математичної статистики ми показали, що розроблена нами програма підвищення рівня навчальної мотивації підлітків у позаурочній діяльності є ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2003. – 137 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К.: ІЗИН, 1998.
3. Бондар В. І. Дидактика: Підручник. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
4. Вашуленко М. С. Рідна мова. 2 кл. Підручник для 2 кл. / М. С. Вашуленко, М. А. Білецька. - К. : Освіта, 2002. - Ч. I, II.
5. Вербицька С. М. Розвиток літературно-естетичної творчості молодших школярів. - Х. : Основа, 2004. - 112 с.
6. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
7. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості: Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2005. – 196 с.
8. Волкова Н. П. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Академія, 2003. – 576 с.
9. Волобуєва Т. В. Розвиток творчої компетентності школярів. - Х. : Основа, 2005. - 112 с.
10. Волочай В. Г., Вітковська Н. С., Гавадза Н. М. Азбука віршування для початкових класів: Посіб. для вчителів: Вінниця, АіСТ-прес, 1998. - 84 с.
11. Волошина Г.П. Особливості уроків читання та літературознавча пропедевтика у початковій школі. Посіб. для студентів та учителів почат. кл. - Умань, 2011. - 126 с.
12. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєво-творчої діяльності в дошкільному дитинстві: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. - К., 2002. - 32 с.

13. Гай А. Літературна творчість молодших школярів // Початкова школа. - 1989. - № 5. - С. 33-36.
14. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - К. : Либідь, 1997. - 376 с.
15. Грушко О. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі мовленнєвої діяльності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / ін-т педагогіки АПН України. - К., 2005. - 20 с.
16. Гуманізація процесу навчання в школі: Навч. посіб. / За ред. С. П. Бондар. - 2-ге вид., доп. - К. : Стило, 2001. - 256 с.
17. Державний стандарт початкової загальної освіти. - Початкова освіта. №18 (594) травень 2011
18. Друзь З. В. Нестандартні завдання як засіб стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Криворізький державний педагогічний ун-т. - Кривий Ріг, 1997. - 178 л.
19. Єрмаков і. Освіта і життєва компетентність для ХХІ століття // Завуч. - 2005. - № 19. - С. 13-16.
20. Забродський М. М. Педагогічна психологія: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2000. – 189 с.
21. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. - К. : МАУП, 2000. - 309 с.
22. Клепіков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчості особи: Навч. посіб. - К. : Вища школа, 1996. - 295 с.
23. Коновальчук М. Розвиток творчості молодших школярів : Система літературних завдань. - К. : Шкільний світ, 2010. - 120 с. - (Бібліотека «Шкільного світу»)
24. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Педагогічна газета. - 2002. - № 1 (91) - С. 2-8.

25. Кузьміна Н. Проблема підвищення рівня мотивації на уроках читання / Н. Кузьміна, Т. Коршун // Початкова школа. - 2007. - № 3. - С.26 - 27.
26. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. А. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-прес, 2003. – 418 с.
27. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літератури, 2005. – 128 с.
28. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник. – К.: “ЕксОб”, 1999. – 303 с.
29. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України // Шкільний світ. - 2002. - № 9. - С. 1-16.
30. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: Монографія / Л. М. Масол. - К. : Промінь, 2006. - 432 с.
31. Машенко М. М. Музика і живопис на уроках літератури. - 2-ге вид., доп. - К. : Рад. школа, 1971. - 135 с.
32. Миропольська Н. Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. - К. : Парламентське видавництво, 2002. - 204 с.
33. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Гранма, 1999. – 350 с.
34. Моляко В. О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема // Обдарована дитина. - 2005. - № 4. - С. 2-9.
35. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1 -4 класи. - К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. - 392 с.

36. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. - К. : 2004. - 256 с.
37. Педагогіка в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник / Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков та ін. – К.: Знання, 2006. – 252 с.
38. Педагогіка: Навчальний посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця: РВВ ВАТ “Віноблдрукарня”, 2001. – 200 с.
39. Педагогіка: Хрестоматія / Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2006. – 700 с.
40. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
41. Психологічна енциклопедія / Автор-упоряд. О. М. Степанов. - К. : Академвидав, 2006. - 424 с.
42. Робота з обдарованими дітьми. Сходинки творчого зростання. 1-4 класи: Посібник для вчителя/Упор. Гордіюк Н. М. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 152 с.
43. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посіб. - 2-ге вид., доп. - К. : Либідь, 2001. - 288 с.
44. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посіб. - Т. : Навчальна книга - Богдан, 2005. - 360 с.
45. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: посібник для вчителя. Київ: Освіта, 2007. 334 с.
46. Савченко О. Я. Методичні настанови щодо роботи за новим підручником «Читанка» (2 клас, I частина) // Початкова школа. - 2002. - № 11. - С. 6-11.
47. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності: Навч. посіб. для мол. шк. - К. : Освіта, 1995. - 159 с.

48. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах - К. : Магістр, 1997. - 256 с.
49. Савченко О. Я. Читанка: Підруч. для 2 кл. - К. : Освіта, 2002. - Ч. I, II.
50. Савченко О. Я. Читанка: Підруч. для 3 кл. - К. : Освіта, 2003. - Ч. I, II.
51. Савченко О. Я. Читанка: Підруч. для 4 кл. - К. : Освіта, 2004. - Ч. I, II.
52. Савченко О.Я. Від людини освіченої – до людини культури: Ціннісні орієнтації загальноосвітньої підготовки учнів // Рідна школа. – 1996. – №5 – 6. – С. 56 – 60.
53. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах.- К.: Освіта, 2007.-250 с.
54. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. К.: Магістр – S, 1997.
55. Семенова А. В., Гурін Р. С. Осипова Т. Ю. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 319 с.
56. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання. Гуманітарні науки. 2001. № 1. С. 110-118.
57. Скрипченко Н.Ф. Шляхи вдосконалення класного й позакласного читання// Початкова школа. – 1990. – N5. – С. 36 – 40.
58. Скрипченко Н.Ф., Вашуленко М.С. Позакласне читання // Початкова школа. – 1972. - № №9, 10. – С. 73– 78; 85 – 90.
59. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 520 с.

60. Струс О. О. Розвиток літературних творчих здібностей молодших школярів / Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет. - Кам'янець-Подільський: Абетка-нова, 2002. - 40 с.

61. Телячук В.П., Лесіна О.В. Інноваційні технології впочатковій школі. Х.: ВГ «Основа», 2008.

62. Тищенко В. П. Художня праця: Підруч. для 4 кл. загальноосвітніх шкіл. - К. : Промінь, 2004. - 143 с.

63. Ткачук Г.П. Уроки зустрічі з книжкою // Початкова школа – 2000. – №2. – С. 15 – 18

64. Явоненко М. В. Методика підготовки школярів до літературно-творчої діяльності. Початкова школа. 2005. № 5. С. 15 – 18.

65. Як допомогти дитині стати творчою особистістю / Упоряд. Л. Шелестова. - К. : Ред. загальнопед. газ., 2003. - 112 с.

ДОДАТОК

1. Методика "Визначення шкільної мотивації" (Н. Лусканова)

Запитання анкети:

1. Тобі подобається в школі?
 - Не дуже
 - Подобається
 - Не подобається
2. Вранці, коли ти прокидаєшся, ти завжди з радістю йдеш до школи чи тобі часто хочеться залишитися вдома?
 - Частіше хочеться залишитися вдома
 - Буває по-різному
 - Йду з радістю
3. Якби вчитель сказав, що завтра до школи не обов'язково приходити всім учням, а охочим можна залишитися вдома, ти пішов би до школи чи залишився б удома?
 - Не знаю
 - Залишився б удома
 - Пішов би до школи
4. Тобі подобається, коли у вас скасовують якісь уроки?
 - Не подобається
 - Буває по-різному
 - Подобається
5. Ти хотів би, щоб тобі не ставили домашніх завдань?
 - Хотів би
 - Не хотів би

- Не знаю
6. Ти хотів би, щоб у школі залишилися одні зміни?
- Не знаю
 - Не хотів би
 - Хотів би
7. Ти часто розповідаєш про школу батькам?
- Часто
 - Рідко
 - Не розповідаю
8. Ти хотів би, щоб у тебе був менш суворий учитель?
- Точно не знаю
 - Хотів би
 - Не хотів би
9. У тебе в класі багато друзів?
- Мало
 - Багато
 - Немає друзів
10. Тобі подобаються твої однокласники?
- Так
 - Не дуже
 - Ні

(обов'язкове)

2. Методика "Визначення мотивів навчання" (розробка М. Р. Гінзбурга)

Інструкція:

Зараз я прочитаю тобі розповідь. Хлопчики чи дівчатка розмовляли про школу.

1. Зовнішній мотив. Перший хлопчик сказав: "Я ходжу до школи, тому що мама мене змушує. Якби не мама, я б до школи не ходив". Покажіть або викладіть рисунок 1.

2. Навчальний мотив.

Другий хлопчик сказав: "Я ходжу до школи тому, що мені подобається вчитися, робити уроки, навіть якби не було школи, я все одно вчився б", покажіть або викладіть малюнок 2.

3. Ігровий мотив.

Третій хлопчик сказав: "Я ходжу до школи тому, що там весело і багато хлопців, з якими весело грати", покажіть або викладіть малюнок 3.

4. Позиційний мотив.

Четвертий хлопчик сказав "Я ходжу до школи, тому що хочу бути великим, коли я в школі, я почуваюся дорослим, а раніше я був маленьким", покажіть або викладіть рисунок 4.

5. Соціальний мотив.

П'ятий хлопчик сказав: Я ходжу до школи, бо треба вчитися. Без вчення нічого не зробиш, а вивчишся, можеш стати ким захочеш», покажіть або викладіть рисунок 5.

6. Мотив отримання високої позначки.

Шостий хлопчик сказав: "Я ходжу до школи тому, що отримую там п'ятірки", покажіть або викладіть рисунок 6.

Хто з хлопців, по-твоєму, правий? Чому?

- З ким із них ти хотів би пограти? Чому?

З ким ти з них хотів би разом навчатися? Чому?

Дитина послідовно здійснює три вибори. Якщо зміст відповіді надходить дитині недостатньо виразно, їй нагадують зміст розповіді, що відповідає картинці.

Опрацювання результатів. Відповіді експериментатор заносить до таблиці та потім оцінює.

Зовнішній мотив – 0 балів; Навчальний мотив – 5 балів; Позиційний мотив – 3 бали; Соціальний мотив – 4 бали; Відмітка – 2 бали;

Ігровий мотив – 1 бал;

Необхідно підрахувати, скільки балів набрано окремо, за кожним мотивом. Контрольний вибір підвищує кількість балів відповідного вибору.

Домінуюча мотивація вчення діагностується за найбільшою кількістю балів. Водночас дитина може керуватися й іншими мотивами. Про несформованість мотивації вчення свідчить відсутність переваг, тобто. різні підходи у всіх ситуаціях.

Зведена таблиця даних

Опитування	1 - контрольна група, 2 - експериментальна	Балли «Анкету для вивчення шкільної мотивації» Н.Г. Лосканова До	Балли «Вивчення навчальної модифікації» М.Р.Гінзбург До	Балли «Анкета для вивчення шкільної мотивації» Н.Г. Лусканова Після	Балли «Вивчення навчальної модифікації» М.Р. Гінзбург Після
1		25	7		
2	2	9	8	20	11
3	2	16	11	25	15
4	2	15	11	25	15
5		21	3		
6	2	17	8	21	12
7	2	13	10	17	12
8	2	16	8	19	9
9	2	18	8	25	10

10		22	10		
11		18	7		
12		11	7		
13		12	9		
14		22	9		
15		22	6		
16		25	9		
17		13	11		
18		15	8		
19		16	9		
20		28	10		
21	2	14	7	20	10
22	2	8	7	20	10
23	2	16	9	22	13
24		28	8		
25		14	6		
26		24	11		
27		22	14		
28	1	14	10	17	11
29		25	14		
30		21	10		
31		23	8		
32	1	19	6	20	6
33	1	16	6	17	6
34		20	14		
35	1	14	4	17	6
36		24	8		
37		20	7		
38	1	11	12	15	12
39		28	10		
40		21	7		
41	1	9	7	12	9
42	1	27	3	27	6
43		21	10		
44		26	11		
45	1	18	7	20	9
46		27	11		
47	1	6	5	10	6

48	1	13	8	18	9
49		26	10		
50		24	14		

Еквівалентність груп за методикою: "Визначення шкільної мотивації"
Н.Г. Лусканової

Критерій Манна-Уїтні.

рівень_уч_мотив	група	N	Середній ранг	Сума рангів
	контрольна група	10	10,40	104,00
	експериментальна група	10	10,60	106,00
	Усього	20		

Статистичні критерії a

	рівень_навч_мотив
U Манна-Уїтні	49,000
W Вілкоксона	104,000
Z	-,076
Асимптотична значимість (2-стороння)	,939
Точна знч. [2*(1-сторон. знач.)]	,971 b

a. Групуєча змінна: група

b. Не скориговано наявність зв'язків.

Еквівалентність груп за методикою: "Визначення мотивів навчання"
М.Р. Гінзбурга

Критерій Манна-Уїтні.

Рівень навч_мотивації	група	N	Середній ранг	Сума рангів
	контрольна група	10	7,85	78,50
	експериментальна група	10	13,15	131,50
	Усього	20		

Статистичні критерії а

	ур_уч_мотивації
U Манна-Уїтні	23,500
W Вілкоксона	78,500
Z	-2,029
Асимптотична значимість (2-стороння)	,043
Точна знч. [2*(1-сторон. знач.)]	,043 b

а. Групувальна змінна: група

б. Не скориговано наявність зв'язків.

Програма формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності "Вчимося легко – вчимося весело!"

Пояснювальна записка

Необхідність створення програми формування навчальної мотивації молодших школярів зумовлена тим, що в школах досить гостро стоїть завдання підвищення ефективності педагогічного процесу. Вчителі знають: школяра не можна успішно навчити, якщо він ставиться до навчання та знань байдуже, без інтересу і не усвідомлює потреби в них. Тому перед школою стоїть завдання щодо формування у дитини позитивної мотивації до навчальної діяльності з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Ця програма дозволяє учням ознайомитися з багатьма цікавими питаннями в галузі математики, української мови та природознавства на поточному етапі навчання, що виходять за рамки шкільної програми. Вирішення математичних та граматичних завдань, ребусів, головоломок, пов'язаних з логічним мисленням, закріпить інтерес дітей до пізнавальної діяльності, сприятиме розвитку розумових операцій та загальному

інтелектуальному розвитку. Проведення ігор та вікторин на природничу тематику дозволить розширити уявлення дітей про навколишній світ.

Виходячи з особливостей молодшого шкільного віку, найефективніше підвищувати навчальну мотивацію в ігровій позаурочній діяльності. Програма орієнтована на індивідуальну роботу, а також роботу в групах, що дає учням можливість спілкування один з одним.

Цілі програми:

- Формування та підтримка стійкого інтересу до предметів, що вивчаються.
- Розвиток логічного мислення та кругозору.

Завдання програми:

1. Формування навчально-пізнавального мотиву.
2. Сприяння підтримці емоційно-позитивного ставлення до школи.
3. Сприяння розвитку інтересу до навчальної діяльності.

Рекомендований кількісний склад навчальної групи - 10-15 учнів.

Заняття навчальних груп проводяться: 1-2 заняття на тиждень по 40 хвилин.

Методами обробки навчального матеріалу є: пояснювально-ілюстративний (оповідання, пояснення, бесіда, демонстрація) та ігровий.

Обладнання: роздатковий матеріал, посібники для дидактичних ігор, ілюстрації.

Навчально-тематичний план занять

№	Тема	Год.	Завдання заняття	Зміст занять
1	"Перша зустріч"	1ч.	1. Встановити контакт із групою. 2. Створити позитивний настрій на заняття. 3. Обґрунтувати актуальність обраної теми. 4. Роз'яснити цілі та	Гра "Відображення"

			завдання програми. 5.Сприяти формуванню мотивації відвідування занять.	
2-3	"Година цікавої математики"	2 год.	1.Розвивати логічне мислення, увага 2.Формувати математичну мову 3.Сприяти формуванню навчальної мотивації	"Математичні" ребуси Метаграми Математично загадки Головоломки Завдання на кмітливість Завдання - жарти
4	Інтелектуальна гра "Займальна математика"	1 год.	1.Розвивати логічне мислення, увага 2.Формувати дружні стосунки між дітьми 3.Сприяти формуванню навчальної мотивації	Командна гра "Брейн-ринг".
5	Заняття-гра "Вважай, змикай, відгадуй"	1 год.	1.Сприяти формуванню навчальної мотивації 2. Формувати дружні стосунки між дітьми	Загадки на тему "Школа, навчальні посібники" Гра "Хто швидше" Гра "5 трикутників" Гра "Сусіди" Гра "Пропущені числа у ряду" Математичні завдання Загадки-жарти Складовий ланцюжок Гра "Снігова куля" Гра Гласна "О" Скоромовки
6	Оформлення математичної газети	1 год.	1.Сприяти формуванню навчальної мотивації	Рубрики: "Ось одна з тих історій..." "Загадки піраміди"

			2. Формувати дружні стосунки між дітьми	"Самі з вусами"
7-9	"Весела граматика"	3 год.	1. Розвивати граматичний лад мови учнів	Гра "З'єднай слова"
			2. Розширювати знання та вміння з української мови	Гра "Відгадай"
			3. Сприяти формуванню навчальної мотивації	Гра "Знайди слова, які заховані в словах"
				Гра "Склади меню на обід"
10	Інтелектуальна гра "У гостях у казки"	1 год.	1. Вчити дізнаватися казки з завданням, передавати зміст казки;	Гра "Дізнайтесь казку"
			2. Вчити працювати в колективі, узгоджувати свої дії з діями інших дітей.	Кросворд Малюнок
				Гра "Кому належать ці слова?"
				Гра "Збери картинку"
11	Екологічна гра-вікторина "В гостях у Флори"	1 ч.	1. Сформувати стійкий інтерес до спостереженню за явищами природи.	Гра "З якого дерева листок?"
			2. Навчити навичкам екологічної поведінки	Гра "Знайди кущ"
			3. Розширити знання дітей про назви та зовнішній вигляд дерев, чагарників та квітів нашого краю	Гра "Знайди мене"
				Гра з листівками "Дізнайся мене"
				опису"
12	Інтелектуальна гра "Знавці природи"	1 год.	1. Узагальнити знання про тварин та явища природи. 2. Розвивати пізнавальний інтерес до природи, логічне мислення, вміння працювати спільно. 3. Виховувати дбайливе	Загадки Конкурс: "Найбільша читальна команда" Гра. "Хитрі слова" Гра "Найдопитливіший"

			ставлення до природи.	
13	Підсумкове заняття	1 год.	Підбиття підсумків проведеної роботи. Нагородження найактивніших учасників.	
Усього		13 год.		

Зміст занять

Завдання:

1. *"Перша зустріч" (1 год.)*

1. Встановити контакт із групою.
2. Створити позитивний настрій заняття.
3. Обґрунтувати актуальність обраної теми.
4. Роз'яснити цілі та завдання програми.
5. Сприяти формуванню мотивації відвідування занять.

Структура заняття:

1. Знайомство (5 хвилин)
2. Ухвалення правил групи (10 хвилин)
3. Гра "Відображення" (10 хвилин)
4. Знайомство з цілями та завданнями програми, зразковим планом занять (10 хвилин)
5. Обговорення підсумків заняття (5 хвилин).

Хід заняття:

1. Ознайомлення. Ведучий вітається, називає своє ім'я та пропонує познайомитися всім іншим. Необхідно по колу, кожному учаснику привітатись, назвати своє ім'я та улюблене заняття. Кожен наступний учасник повторює ім'я та захоплення, які назвали попередні учасники, а потім представляється сам.

2. Прийняття правил групи. Педагог пропонує ухвалити правила роботи у групі.

3. Гра "Відображення". Інструкція: учням пропонується виконати чотири нескладні завдання, точніше, зімітувати їх виконання. Завдання такі:

- збираємось до школи;
- пришиваємо гудзик;
- печемо пироги;
- виступаємо у цирку.

Особливість цих завдань у тому, що кожне з них ви виконуватимете попарно, причому партнери стануть один проти одного, і один з них стане на якийсь час дзеркалом, тобто копіюватиме всі рухи свого партнера. Потім партнери зміняться ролями.

4. Знайомство з цілями та завданнями програми, зразковий план занять. Ведучий знайомить учасників з цілями та завданнями майбутньої роботи, коротко говорить про теми занять і про те, у яких формах вони проходять.

5. Обговорення підсумків заняття.

2-3. "Година цікавої математики" (2 год.)

Структура заняття:

1. "Математичні" ребуси (5 хвилин)
2. Метаграми (5 хвилин)
3. Математичні загадки (5 хвилин)
4. Головоломки (10 хвилин)
5. Завдання на кмітливість (10 хвилин)
6. Завдання-жарти (5 хвилин)
7. Розв'язи задачі (40 хвилин)

У ході "Години цікавої математики" використовувалися дидактичні ігри та ігрові завдання, що сприяють розвитку кмітливості, уважності, уяви, варіативності мислення і, як наслідок, формуванню навчальної мотивації. Приклади завдань наведено нижче.

Дидактичні ігри та завдання для "Години цікавої математики":

1. "Математичні" ребуси.
 - 3 ж (стриж)
 - р 1 а (родина)
2. Метаграми:
 - 3 Д – гіллястий,
 - 3 З – костистий,
 - 3 К – ребристий? (дуб, зуб, куб)
3. Математичні загадки:
 - Я така мила, я така кругла,
 - Я складаюсь з двох гуртків,
 - Як рада я, що я знайшла
 - Собі таких, як ви, дружків. (цифра 8)
4. Головоломки: До розкладених на столі 5 паличок прикладіть ще 5 паличок так, щоб вийшло 3?
5. Завдання на кмітливість: Чи можна з 4 сірників зробити сім?
6. Завдання-жарти: Один ослик ніс 10 кг цукру, а інший ослик ніс 10 кг вати. У кого поклажа була важчою? (Однаково)
7. Розв'яжи задачі.
 - а. Відгадай слово та дізнаєшся, яку рибу народ Індії називає повзуном:

$$6 + 5 = \dots(A)$$

$$i.8 = \dots (B)$$

$$\text{ii.}6 = \dots (\text{C})$$

$$\text{iii.}5 = \dots (\text{A})$$

$$\text{iv.}9 = \dots (\text{H})$$

$$\text{v.}8 = \dots (\text{A})$$

Запиши відповіді у порядку зменшення. (24, 17, 16, 15, 11, 6 – анабас).

Ця риба мешкає в озерах Індії. Під час дощу вона часто вибирається з водоймища і в пошуках їжі вирушає у подорож суходолом. Риба повзе, відштовхуючись хвостом, грудними плавцями та шипами зябрових кришок, проходить сотні метрів, переповзає через каміння та повалені дерева. А коли трапляється, що вода в річці зовсім висохне, риби-повзуни закопуються в мул чи впадають у сплячку.

б. Яких риб бояться навіть крокодили? Розв'яжи вирази і дізнаєшся.

$$2 + 7 + 6 = \dots 15 (\text{П})$$

$$13 - 5 + 9 = \dots 12 (\text{Я})$$

$$\text{i.}8 + 6 = \dots 17 (\text{I})$$

$$\text{ii.}8 - 4 = \dots 7 (\text{A})$$

$$\text{iii.}9 + 6 = \dots 18 (\text{P})$$

$$\text{iv.}8 - 7 = \dots 13 (\text{H})$$

$$\text{v.}(14 - 7) = \dots 5 (\text{B})$$

Піранья - португальською означає "пірат". У цих на вигляд нешкідливих рибок потужні, як у бульдога, щелепи, з міцними, гострими зубами. Піранья вмить перекусить ціпок завтовшки в палець, та й сам палець не пошкодує. Якщо піраньї зустрінуть кабана або бика, що пливе, залишать від нього купу обгризених кісток. Їх бояться навіть крокодили. Втім, вони цілком їстівні, тільки ловити їх треба обережно.

с. Яка риба живе у річках Бразилії?

i. Карась – 28.

ii.Риба-лист – 31.

iii.Акула – 17.

$$iv.5 - 6 - 10 + 8 - 9 + 8 + 10 + 5 = \dots(31)$$

У річках Бразилії живе риба-лист. Тіло її плоске, як лист, ніс витягнутий, як черешок листа, а на боках - візерунки, схожі на листові прожилки. І пливе вона, як мертвий листок, за течією. Усі її плутають із листом і не чіпають.

d. Яка риба вважається однією з найменших у світі? Розшифруй слово.

$$40 + (5 + 4) = \dots(Д)$$

$$i.(11 - 9) = \dots (А) \quad (58 - 8) - 3 = \dots(Н) \quad (80 + 9) + 1 = \dots(А) \quad 28 - (12 - 6) = \dots(А) \quad (70 - 1) - 9 = \dots (К)$$

$$ii.(8 + 7) = \dots (П)$$

Розташуй відповіді в порядку зростання. (4, 22, 47, 49, 58, 60, 90 – панадка).

Ця рибка завбільшки з мурахи. Був час, коли американські модниці носили кришталеві сережки – мікроакваріуми, у яких плавали ці рибки.

e. Яка з цих риб мешкає лише на Чукотці?

i.Чехонь – 54.

ii.Тріска – 48.

iii.Далія – 70.

$$iv.7 - 8 - 4 - 9 + 7 - 8 + 6 + 20 + 6 + 15 + 10 + 5 = \dots(70)$$

Далія є найбільш живучою рибою, тому що зимує, "вмерзаючи" в лід.

f. Розшифруй слово.

$$16 + 80 = \dots 96 (Ч)$$

$$24 + 30 = \dots 54 (Е)$$

$$73 - 40 = \dots 33 (Х)$$

$$\text{i. } 50 = \dots 34 \text{ (O)}$$

$$\text{ii. } 7 = \dots 89 \text{ (H)}$$

$$\text{iii. } 2 = \dots 50 \text{ (B)}$$

Цю рибу іноді називають шаблею. У неї витягнуте, сплющене з боків тіло, сліпуче блискуче, а дрібна луска віддає синьову. Все це робить цю рибу дуже схожою на коротку шаблю чи меч.

г. Розв'яжи вирази і дізнаєшся, яку рибу називають водяною лисицею. Вибери найменшу відповідь.

$$\text{i. Сом: } 84 + 2 - 40 + 60 - 45 - 8$$

$$\text{ii. Щука: } 6 + 34 - 7 + 80 - 66 - 9$$

$$\text{iii. Карп: } 75 - 5 + 30 + 30 - 27 - 3$$

Карп – хитра риба, як лисиця. Рибалки-промисловці, наприклад, не раз бачили, як вона своїм спинним плавцем, увінчаним видатним вперед жорсткою кісточкою із зазубринами, піднімала нижній край сітки - і була така. Опинившись у садку рибалки-любителя, вона просто перерізала сітку садка, якщо та не дуже міцна, і втікала.

г. Яка з цих риб змінює забарвлення?

$$\text{i. Щука – 15.}$$

$$\text{ii. Сом – 29.}$$

$$\text{iii. Камбала – 18.}$$

$$\text{iv. } 9 + 5 + 46 - 15 + 5 - 50 + 17 + 11 - 20 = \dots$$

$$\text{v. } 2 + 27 - 7 - 15 - 20 - 6 - 19 + 7 - 11 + 4 = \dots$$

$$\text{vi. } 14 + 6 - 30 - 15 - 30 - 8 + 6 + 9 - 12 + 8 = \dots$$

Камбала може швидко змінити своє забарвлення. Вчені провели експеримент: до акваріума з рибою приставили шахівницю. Через деякий час риба теж стала "в шашечку". За це її іноді називають "хамелеоном".

А ви знаєте, скільки предметів знаходили у щуки в шлунку?

У шуки фантастична жадібність. У її шлунку знаходять не тільки риб, а й мишей, щурів, дрібних і середніх птахів, а ще годинник, монети – мабуть, хижачка поспіхом приймає їх за рибку з яскравою лускою.

Кількість завдань для "Години цікавої математики" визначається часом їх вирішення: чим довше учні справляються із завданням, тим менше завдань буде використано. За правильне рішення завдання учень отримує жетон – геометричну фігуру. Кількість жетонів, набраних на "Годині цікавої математики", підсумовується з кількістю жетонів, отриманих за допомогою математичної газети. Учні, який набрав найбільшу кількість жетонів, надається звання "Кращий математик", а фотографія даного учня поміщається в математичну газету.

4. Інтелектуальна гра "Цікава математика" (1 год.)

Структура заняття:

1. Вступ (5 хвилин)
2. Знайомство з командами та журі (2 хвилини)
3. Знайомство з правилами та умовами гри (3 хвилини)
4. Запитання (25 хвилин)
5. Підсумки гри (5 хвилин)

Вступ:

Діти, всі ви дивитеся інтелектуальні ігри, які транслюються по телебаченню. Вони розвивають логічне мислення, пам'ять, демонструють рівень інтелекту гравців.

Сьогодні ми також проводимо інтелектуальну гру "Цікава математика", під час якої покажемо рівень свого інтелекту, рівень розвитку логічного мислення, пам'яті.

Хід гри:

Роль ведучого виконує вчитель, гравців – учні, а глядачів – гості.

Знайомство з командами та журі.

Формою проведення командної гри є "Брейн-ринг". Насамперед, ознайомлю вас із правилами та умовами гри.

Капітан прапорцем сигналізує та вирішує, кому відповідати, але тільки після того, як я скажу: "Час пішов". Якщо ж капітан підняв прапорець до моєї команди, вважається, що команда зробила фальстарт, і право відповіді надається іншій команді. На обмірковування питання надається 1 хв. Кожна правильна відповідь – 1 бал. У разі неправильної відповіді право відповіді надається команді суперників.

Запитання:

1. Що легше: 10 кг заліза чи 10 кг вати? (Однаково)
2. Палиця з двома кінцями. Скільки кінців у половини палиці? (2)
3. Довжина стрибка у зайця - 3 м. Скільки стрибків він подолає відстань 15 м? (П'ятьма)
4. У Карлсона в 6 кишенях є по 2 яблука. Половину він віддав Малюкові. Скільки яблук залишилось у Карлсона? (6)
5. Росло 4 берізки. На кожній берізці 4 гілки. На кожній великій гілці 4 маленькі. На кожній маленькій по 4 яблука. Скільки яблук росло на дереві? (На березах яблука не ростуть).
6. Чи може сума трьох цифр дорівнювати числу 2? (Може, наприклад, $0+1+1$)
7. По двору ходить 9 курей та собака. Скільки лап у цих тварин? (22 лапи)
8. Півсотні зошитів роздали учням по півдесятка кожному. Скільки учнів одержали зошитів? ($10 = 50: 5$)

9. Скільки горобців зробить кроків за 7 років? (Жодного, тому що скаче)
10. Зі школи йдуть троє хлопчиків, а назустріч - дві дівчинки. Скільки всього дітей йде зі школи? (Троє хлопчиків)
11. Периметр квадрата 24 см. Яка довжина сторони квадрата? (6 см).
12. Які залишки можуть бути при діленні на 4? (1, 2, 3)
13. Послухайте байку: Йшли пустелею два віслюки. Один ніс мішок – 5 пудів солі, другий – 5 пудів вати. Було дуже жарко. Вони втомились і, побачивши річку, разом із мішками полізли у воду. Після купання віслюки пішли далі. У одного з них поклажа стала легшою, а у другого важчою. Чому? (Сіль розчинилася у воді, а вата увібрала в себе вологу).
14. За п'ять блокнотів заплатили 25 гривень. Скільки гривень коштує три такі блокноти? (15 грн)
15. Якщо о 12:00 йтиме дощ, то можна очікувати, що через 10 годин буде сонячна погода? (Ні, бо буде 22:00 вечора).
16. Ось вам картки з числом 86. Спробуйте, не виконуючи жодних записів, збільшити це число на 12 і, не кажучи ні слова, дати відповідь. (Слід перевернути картку, отримаємо число 98)
- Журі підбиває підсумки гри.
- Слово для підбиття підсумків надається журі. (Підсумок, нагородження).

5. Заняття-гра "Лічи, кмітуй, відгадуй" (1 год.)

Структура заняття:

1. Вступ (3 хвилини)
2. Загадки на тему "Школа, навчальні посібники" (3 хвилини)
3. Гра "Хто швидше" (2 хвилини)

4. 5 трикутників (4 хвилини)
5. Сусіди (2 хвилини)
6. Пропущені числа у рядку (5 хвилин)
7. Математичні завдання (7 хвилин)
8. Загадки-жарти (3 хвилини)
9. Складовий ланцюжок (5 хвилин)
10. "Снігова куля" (4 хвилини)
11. Голосна "О" (2 хвилини)
12. Скоромовки (3 хвилини)
13. Підбиття підсумків (2 хвилини)

Вступ: "Здрастуйте, хлопці! Наше заняття сьогодні буде незвичайним. Воно буде конкурсом на кмітливість. А називатиметься він: "Лічи, кмітуй, відгадуй". Сьогодні на уроці ми розгадуватимемо математичні завдання та виконуватимемо різні завдання з української мови. Для того, щоб правильно відповісти на всі питання, вам потрібно уважно слухати і нестандартно мислити."

Хід заняття

- Ведучий: Хлопці, скажіть, ви колись вирішували завдання на кмітливість? Чи хтось із вас може навести приклад таких завдань?
- Ведучий: Тоді слухайте уважно, а потім можете загадати їх своїм друзям.
- Ведучий: Зараз, хлопці, ми з вами розділимося на команди, і кожна придумас назву, вибере капітана. За кожну правильну відповідь ви отримуватимете по 1 балу. А наприкінці уроку ми підрахуємо кількість балів і визначимо переможця, тобто найкмітливішу команду.
- Ведучий: Для початку ми розпочнемо із загадок на тему "Школа, навчальні посібники".

○ Хоч не капелюх, а з полями,
Не квітка, а з корінцями,
Розмовляє з нами
Терплячою мовою.

(Книга)

○ Новий будинок несучи в руці,
Дверцята будинку на замку.
Тут мешканці паперові,
Усі дуже важливі.

(Портфель)

○ Чорний Івашка,
Дерев'яна сорочка,
Де носом веде,
Там замітку кладе.

(Олівець)

○ Чорні, криві, від народження всі німі;
Стануть у ряд - зараз заговорять.

(Літери)

○ Кулик не великий,
цілій сотні велить:
То сядь та вчись, то встань розійдись.

(Дзвінок)

- Ведучий: Запрошується по одному учаснику. Хто швидше зможе намалювати конверт без відриву олівця і не обводячи двічі одну й ту саму лінію?

- Ведучий: З 9 однакових паличок складіть 5 трикутників.

- Ведучий: Запишіть сусідів чисел: 7, 43, 99.

- Ведучий: Які числа пропущені у ряді чисел: 1, 4, 7, ..., 13, 16, ..., 22, 25?
 - Ведучий: Тепер, хлопці, ми вирішуватимемо математичні завдання, але не прості:
 - Якщо від квадрата відрізати один кут, скільки в нього стане кутів?
 - Гусак на одній лапі важить 5 кг. Скільки він важитиме, якщо встане на обидві лапи?
 - В автобусі 15 людей. На першій зупинці з автобуса вийшло 3 особи та увійшло 2, на наступній вийшло 5, але ніхто не увійшов, на наступній вийшло 2 та увійшло 7. Питання: скільки було зупинок?
 - Машина їде у напрямку до міста, назустріч їй проїхало 3 вантажні машини, 2 легкові та 1 автобус. Запитання: скільки машин їде до міста?
 - Ведучий: Загадки-жарти. Перемагає той, хто швидше та правильніше відповідь на загадку та доведе свою правоту.
 - Скільки горошин може увійти до звичайної склянки? (Самі вони увійти до нього не можуть).
 - На яке дерево сідає ворона під час зливи? (На мокре).
 - Ведучий: Діти, якщо ви помітили, наші завдання були пов'язані з математикою, а тепер ми побачимо, як ви знаєте українську мову.
 - Ведучий: Отже, перший конкурс. За відведений час кожна команда має побудувати якомога довший складовий ланцюжок.
- Правила побудови: я даю вам будь-який вихідний склад, і до нього потрібно приєднати ще один склад так, щоб вийшло слово і т. д. Наприклад: му-ка-ша-тер-ка-ра...

Перемагає та команда, у ланцюжку якої виявилось більше ланок і вони правильні. Якщо зустрінеється помилка, то весь подальший ланцюжок не зараховується.

- Ведучий: Наступний конкурс, хлопці, називається "Снігова куля". Перший гравець вимовляє нерозповсюджене речення, наприклад, "Хлопчик іде". Кожен наступний повинен додати до речення одне слово, правильно повторивши усе речення цілком: "Хлопчик іде в кіно; хлопчик швидко іде в кіно" і т. д.

Додавати можна в будь-якому місці, прийменники не враховуються. Перемагає та команда, яка додасть до речення більше слів.

- Ведучий: Потрібно придумати і записати по 2 слова, де голосна "О" зустрічається один раз, і по 2 слова, де голосна "О" зустрічається 2 рази. Перемагає той, хто впорається із цим завданням швидше.

- Ведучий: Мені потрібно по одному учаснику з кожної команди. Скоромовки, які ви почуєте, треба повторити 3 рази: перший раз повільно, другий раз швидше, третій раз – дуже швидко. Хто краще впорається із цим завданням, той заробить бал для своєї команди.

- Моторшно жуку жити на суку.
- Дятел дуб довбав, але не довбав.
- Усіх скоромовок не переговорити.

- Ведучий: Це було наше останнє завдання, а тепер підрахуємо бали.

- Ведучий: Сьогодні у нас перемогла команда...

6. Оформлення математичної газети під назвою "Математична п'ятихвилинка" (1 год.)

Структура заняття:

1. "Ось одна з тих історій..." (10 хвилин)
2. "Загадки піраміди" (15 хвилин)
3. "Самі з вусами" (15 хвилин)

Рубрики газети:

1. "Ось одна з тих історій..." Тут містяться історичні відомості з математики для допитливих.

2. "Загадки піраміди". Тут розміщуються завдання для самостійного вирішення дітьми, виконавши які, учень отримує жетон. Завдання мають різний ступінь складності, але містять елементи творчості та відповідають навчальному матеріалу.

3. "Самі з вусами". Тут розміщуються творчі роботи учнів:

- Твори математичного змісту;
- Домашні роботи творчого характеру, наприклад, графічний диктант;
- Вигадані дітьми ребуси, кросворди, загадки з математики.
- Тут учні знайдуть роботи своїх однокласників та зможуть їх виконати.

7-9. "Весела граматики" (2 год.)

Структура 7 заняття:

1. З'єднай слова (5 хвилин)
2. Відгадай (5 хвилин)
3. Знайди слова, які заховані в словах (5 хвилин)
4. Склади меню на обід (20 хвилин)
5. Рефлексія (5 хвилин)

Структура 8 заняття:

1. Замінити букву (10 хвилин)

2. М'яка "р" (3 хвилини)
3. "Який звук повторюється?" (10 хвилин)
4. Читання слів у зворотному порядку (2 хвилини)
5. Гра "Хто швидше, хто більше?" (10 хвилин)
6. Рефлексія (5 хвилин)

Структура 9 заняття:

1. Гра "Хто більше придумає слів з цього слова?". (25 хвилин)
2. Гра "Склади слівце". (10 хвилин)
3. Рефлексія (5 хвилин)

У ході занять "Весела граматики" використовувалися дидактичні ігри та ігрові завдання, що сприяли розвитку кмітливості, уважності, уяви, варіативності мислення та, як наслідок, формуванню навчальної мотивації.

Приклади завдань наведено нижче.

Дидактичні ігри та завдання для занять "Весела граматики":

1. З'єднай слова правого та лівого стовпчиків так, щоб вийшли нові слова.

- Сіно | марка
- Банк | їжаки
- Стіл | рот
- Зал | біки
- Світло | ялинку
- Яр | вал
- Відгадай!
- Я великий, учень! У ранці в мене... (Пенал)
- Я готовий до навчальних стартів, Скоро сяду за... (Парту)
- Кути малюю і квадратики Я на уроці... (Математики)

- І розуміє кожен школяр, Що дуже потрібний мені... (Буквар)
- Лінію пряму, ну, Сам намалювати зумій! Це найскладніша наука!

Стане в нагоді тут... (Лінійка)

- На коробку я схожий, Ручки ти в мене кладеш. Школяре, ти мене впізнав? Ну, звичайно, я... (Пенал)

- Склеїти корабель, солдата, Паровоз, машину, шпагу. А допоможе вам, хлопці, Різнобарвна... (Папір)

- Листя клена пожовтіло, Зеленіють сосни, ялинки, Вітер, дощ, по річці брижі. Це до нас прийшов... (Осінь)

3. Знайди слова, заховані в словах.

- Мель – (Мел)
- Вудка – (Удка)
- Стовп – (Стов)

4. Склади меню на обід за умови, що в назві страв усі голосні звуки тверді. Назви страв обведи:

- Салат, пюре, пиріг, котлета, кисіль, борщ, вуха, компот, рагу, булочка, млинці.

5. Яку букву треба замінити в слові кістка, щоб отримати бажану в будинку людину? (Гість)

6. Як можна перетворити слово крейда на дрібне місце, кут - на паливо, жердина - на число?

- Крейда → Криниця
- Кут → Вугілля
- Жердина → Жоржина (якщо є такий варіант) / Жерсть

7. Якими літерами та звуками розрізняються такі пари слів: прапори – фляги; віл – вів; пліт – плід; суп – зуб?

8. Які літери треба замінити, щоб слово точка можна було перетворити на слово дочка, качечку - на вудку, прутик - на ставок? Обведи їх.

9. У назвах яких місяців в українській мові наприкінці слів вимовляється м'яке "р"? (Вересень, жовтень, листопад, грудень)

10. "Який звук повторюється?"

- Лелека Аліку приніс Апельсин та абрикос.
- Баранець бігав серед беріз, Будив комашок і бабок.
- Верблюд зітхнув: У пустелі Води немає і близько.
- Гуси пливли річкою, Гном гойдався в гамаку.
- Дівчинка прийшла домою, Двері відчинили їй домовик.
- Єхидна зустріла єнота, Єнот під ялиною чекав на когось.
- Їжак біг під гірку сміливо, Йолка слідом йому дивилася.
- Жеребок і журавель Жабі будують дирижабль.
- Зайчик скаче в город - Знає, де морква росте!
- Ішак дістав із миски Інжир, родзинки, іриски.

11. Читання слів у зворотному порядку: сон, курінь.

- сон → ніс
- курінь → іньрук (ні, це не слово)

12. Гра "Хто швидше, хто більше?" З кожної літери цього слова вгадати інші слова: ослик, оса, слон, лось, іволга, корова.

13. Гра "Хто більше придумає слів з цього слова?". Наприклад: вчений (герой, море, тема, березень, гора, рот, маг, торг, гам).

14. Гра "Склади слівце". Які два слова сховалися в одному?

- Літак (сам літає),
- листопад (листя падають),

- пиросос (пил смокче).

10. Інтелектуальна гра "У гостях у казки" (1 год.)

Структура заняття:

1. Вступна частина (2 хвилини)
2. Розподіл на команди (3 хвилини)
3. "Дізнайтеся казку" (7 хвилин)
4. Кросворд (10 хвилин)
5. Малюнок (5 хвилин)
6. Кому належать ці слова (7 хвилин)
7. "Збери картинку" (3 хвилини)
8. Підбиття підсумків (3 хвилини)

Вступна частина

Ведучий: Хлопці, ви любите казки?

Діти: Так.

Ведучий: А чому вони вам подобаються? (Відповіді дітей).

Звичайно, хлопці, з раннього віку ми чуємо казки. Вони супроводжують нас усе життя. Їх люблять не лише діти, а й дорослі. Слухаючи та читаючи казку, ми потрапляємо у світ чарівництва та чудес. Сьогодні ми згадаємо ваші улюблені казки.

Хід гри

Ведучий: Я пропоную провести гру-вікторину. А ви знаєте, що це таке? (Відповіді дітей). Так. Вікторина - це особливий вид гри, який полягає у процесі вгадування правильних відповідей на запитання. Тема вікторини "У гостях у казки". Нам потрібно розділитися на дві команди. Для цього підійдіть до столу і виберіть жетон певного кольору (червоного або жовтого).

Хто візьме червоний жетон, той піде в команду "Теремок" (стілці зліва), а хто вибере жовтий, той піде в команду "Колобок" (стілці праворуч).

Кожна команда вибирає капітана. Отже, назви команд є, капітани обрані. Для проведення вікторини необхідно вибрати журі. Члени журі оцінюватимуть відповіді та звертатимуть увагу на дотримання правил поведінки дітьми. Усі готові?

Діти: Так.

Ведучий: Команди, привітайте одна одну!

Тур I. "Дізнайтеся казку".

Ведучий: Казки просять: "А зараз, ви, друзі, дізнайтеся нас!" Вам потрібно вгадати казку та героя, про якого йдеться. (Завдання даються командам по черзі).

Команді "Теремок":

- Вимовив слівце,

Покаталася грубка

Прямо з села

До царя та царівни

І за що, не знаю,

Пощастило ледарю.

(«За щучим велінням»)

- А дорога далека,

А кошик нелегкий.

Сісти б на пеньок,

З'їсти б пиріжок.

(«Маша і ведмідь»)

- Ах ти, Петя - простота,

Поганявся трошки,

Не послухався кота,
Виглянувши у віконце.

(«Кіт, півень і лисиця»)

- Червона-дівиця сумна,
Їй не подобається весна,
Їй на сонці тяжко,
Сльози лле, бідолаха!

(«Снігуронька»)

- Маленька дівчинка весело біжить,
Що до лісу стоїть.
Потрібно цій дівчинці
До бабусі скоріше віднести кошик,
Надісланий їй.

(«Червона шапочка»)

- У батька був хлопчик дивний,
Незвичайний, дерев'яний.
(«Пригоди Буратіно або Золотий ключик»)

- Вгамуйся, вгамуйся, чаклунка зла,
Себе надіями не тіш-ка,
У лісі сім гномів зустріла,
Врятується наша...

(«Білосніжка та сім гномів»)

Команді "Колобок":

- У Простоквашино він живе
І господарство сам веде.
Адреси точної я не знаю,
Але прізвище морське.

(Матроскін з казки «Дядя Федір, пес і кіт»)

- Кмітливість цього хлопчика
Врятувала його та шість братиків.
Хоч на зріст малий він, та вдався.
Та хто з вас про нього читав?

(«Хлопчик-з-пальчик»)

- Дівчинка лісом йшла
І на будиночок набрела.
Бачить, що господарів немає,
На столі стоїть обід,
У трьох ліжках полежала.

(«Три ведмеді»)

- Суворо наказала примхлива принцеса
Принести взимку квіти з лісу.
Хто ж узимку зміг зібрати ті квіти?
Я пам'ятаю цю дівчинку. Чи пам'ятаєш ти?

(Падчерка «12 місяців»)

- Одного хлопця притулила
І лікувала, і вчила.
Коли ж він став пустувати,
Довелося його їй покарати.

(Мальвіна, «Пригоди Буратіно»)

- І для мачухи прала,
І горох перебирала.
Ночами при свічці,
А спала біля грубки.

(«Попелюшка»)

- А одного разу з болота

Витяг він бегемота.

Завжди на допомогу він поспішає.

(«Доктор Айболіт»)

Журі підбиває підсумки конкурсу.

Тур II "Теремок"

Ведучий: Ось ще одна гра. Вам сподобається вона.

У мене в руках конверт, а в ньому лежить записка. Що в ній написано або намальовано, ви дізнаєтеся, коли розгадаєте цей кросворд. У клітини потрібно вписати по літерах відгадку.

Що ж, хлопці, не позіхайте!

Героїв казок відгадайте!

1. Він не послухав свого друга і виглянув у віконце. (Півник)
2. Хто ніс дівчинку у коробі за спиною? (Ведмідь)
3. Наречений, від якого наречена відлетіла до країни ельфів на ластівці. (Кріт)
4. Кого виліпили старий зі старою зі снігу? (Снігуронька)
5. Хто розсмішив царівну-Несміяну? (Омеля)
6. Цей розбійник усіх лякав своїм свистом. (Соловей)
7. У кого смерть захована у яйці? (Коцїй)

Ведучий: А тепер прочитайте слово (згори вниз), яке "заховано" у зафарбованих клітинах. Зараз перевіримо. Відкриваю конверт. А там що на малюнку?

Діти: Теремок!

Ведучий: Отже, із завданням ми впоралися. Але це не все. Давайте подивимося, як ви вмієте малювати. Перед вами дошка, на якій розміщено малюнок із зображенням теремка.

Завдання: Один за одним підходимо до дошки та малюємо елемент теремка (тільки один). Виконуємо за сигналом. Хто швидший.

Журі підбиває підсумки конкурсу.

Тур III. Конкурс капітанів.

Ведучий: Хлопці, допоможіть дізнатися, кому належать ці слова?

Команді "Теремок":

- Рятуйте, нас з'їв сірий вовк. (Козенята)
- Дуже засмучена, ненароком розбила яєчко. (Мишка)
- Все закінчилося благополучно, тільки хвіст залишився в

ополонці. (Вовк)

- Допоможіть, допоможіть! Лиходія погубить! (Муха-цокотуха)
- Я з'їв одну баночку варення, а так ще хочеться. (Вінні-Пух)

Команді "Колобок":

- Піч стоїть на місці, я забув чарівні слова. (Омеля)
- Допоможіть знайти кришталевий черевичок. (Попелюшка)
- Відро ненароком впало в колодязь, довелося стрибати слідом за

ним. (Рукавичка)

- Вибачте, я зламав чийсь будинок. (Ведмідь)
- Не можу знайти дорогу, пташки скльовали усі хлібні крихти.

(Хлопчик-з-пальчик)

Ведучий: І ще одне випробування, не дуже важке завдання.

Назвати будь-яку українську народну казку.

- Назвати казку, яку написав К. Чуковський.

Журі підбиває підсумки конкурсу.

Тур IV "Збери картинку"

Ведучий: Кожній команді я даю конверт, у ньому лежать розрізані картинки до казок. Вгадайте казку та розставте картинки у правильній послідовності (за сюжетом казки).

Команда-суперник перевіряє. Розкажіть, чому ви так розставили?

Слово журі. Вручення подарунків.

Ведучий: Наша гра-вікторина добігла кінця. Дякую вам за активну участь. Ви мене дуже порадували тим, що знаєте казки і що ви такі дружні.

11. Екологічна гра-вікторина "У гостях у Флори" (1 год.)

Структура заняття:

1. "З якого дерева листок?" (7 хвилин)
2. "Знайди кущ" (10 хвилин)
3. Гра "Знайди мене" (10 хвилин)
4. Гра з листівками "Дізнайся мене за описом" (10 хвилин)
5. Рефлексія (3 хвилини)

Хід гри

Вчитель: Наша гра називається "У гостях у Флори". Хлопці, чи ви знаєте, хто така Флора? Це богиня всіх рослин Землі. Тому вся рослинність називається флорою.

На столі ви бачите різні предмети: олівці, зошити, книги, ліки, одяг, парфуми, фарби, газети. Як ви вважаєте, що поєднує всі ці предмети? Правильно, всі вони виготовлені з рослин. Одні з дерев - газети, зошити, книги, олівці, інші - парфуми, ліки з квітів.

Протягом усієї гри ви отримуватимете жетони за правильні відповіді. В кінці ми дізнаємося найкращих знавців флори.

Як ви думаєте, хлопці, які ще важливі та корисні для людини та всіх живих істот справи виконують рослини? (Для краси, повітря очищають,

поглинають вуглекислий газ, а виділяють кисень (ліс - легені планети), рослини нас годують, лікують, одягають, зігрівають і т. д.).

На Земній кулі тисячі видів рослин поділяються на великі групи. Сьогодні ми познайомимося з кількома з них.

Дерева - найвищі та найбільші рослини.

Проводиться рухлива гра на знання назв дерев "З якого дерева листок?".

Друга група рослин - чагарники.

Багато чагарників дуже красиво цвітуть та прикрашають сади, парки та вулиці міст. Згадаймо, як звать ці чагарники.

Рухлива гра на назви красиво квітучих чагарників (бузок, шипшина, троянда, мімоза, калина, жасмин) "Знайди кущ".

Хлопці, ви згадали назви дерев і чагарників, а зараз подивимося, чи ви їх впізнаєте. Гра "Знайди мене".

І, нарешті, найкрасивіші рослини нашої планети - квіти. Жодне свято, жодна урочиста подія не обходиться без квітів. Навіть найскромніша квітка оживить і прикрасить кімнату.

Гра з листівками "Дізнайся за описом".

Сьогодні, хлопці, ми поговорили про наших добрих друзів - рослин. Ми згадали, як їх звать, як вони виглядають, як багато хорошого вони дають людям. Я сподіваюся, коли ви побачите в полі або в лісі знайому квітку, кущик чи дерево, ви привітаєтеся з ним і не дасте нікому образити.

Підрахунок жетонів, вручення призів.

12. Інтелектуальна гра з природознавства "Знавці природи" (1 год.)

Структура заняття:

1. Загадки (8 хвилин)

2. Найчитальніша команда (10 хвилин)
3. Хитрі слова (10 хвилин)
4. Найдопитливіший (10 хвилин)
5. Підбиття підсумків (2 хвилини)

Хід гри

Сьогодні під час інтелектуальної гри перевіримо, яка команда - найкращий знавець природи.

Усі команди пройдуть 4 випробування:

Перше випробування – загадки.

1. Через ніс проходить у груди

І зворотний прямує.

Він невидимий, і все ж

Без нього ми не можемо жити. (Повітря)

2. Росте вона вниз головою,

Не влітку росте, а взимку.

Але сонце її припече,

Заплаче вона і помре. (Бурулька)

3. Розсипався горох,

Ніхто його не підбере. (Град)

4. Лежала ковдра м'яка, біла,

Землю гріло.

Вітер подув, ковдру здув.

Сонце припекло, ковдра потекла. (Сніг)

Друге випробування - визначаємо найчитальнішу команду. Усі ви любите читати? І, мабуть, прочитали багато цікавих книжок. У книгах часто героями бувають тварини. Ось про них і йтиметься.

Згадайте та назвіть казку та її автора, де один із головних героїв - птах.

1. Сова - А. Мілн, Б. Заходер "Вінні-Пух і все-все-все".
2. Ластівка - Г. Х. Андерсен "Дюймовочка".
3. Лебідь - Г. Х. Андерсен "Гидке каченя", "Дикі лебеді".
4. Галчєня - Едуард Успенський "Дядько Федір, пес і кіт".

Третє випробування - хованки. Хлопці, ви любите грати у хованки? У цьому випробуванні слова від вас також сховалися. Вони часто грають у хованки та сподіваються, що ви їх швидко знайдете.

Давайте спробуємо знайти два хитрі слова:

- жарт
- приборкувач

А зараз усі команди отримають хитрі слова. Потрібно якнайшвидше їх знайти.

ЗАСЛОНКА, ЧОЛОВІКА, ГОЛОСУВАННЯ, ДОСАДКА, ПОСЕЛОК, СЕРІЖКА, КІНЬКИ, СКИТАЛЕЦЬ, СОЛЕННЯ, ПОБІЛКА.

Четверте випробування - найдопитливіший.

1. Який сніг швидше тане: чистий чи брудний? Відповідь: брудний сніг тане швидше.
2. Скільки крил у жука? Відповідь: 2 пари, тобто 4 крила.
3. У кого очі на рогах, будинок на спині? Відповідь: равлик.
4. На сліді яких хижих звірів немає відбитків кігтів і чому?

Відповідь: кішок. Вони вміють втягувати пазурі.

Підбиття підсумків гри. Нагородження переможців.

Список використаних джерел.

Нееквівалентність груп за методикою: "Визначення шкільної мотивації" Н. Г. Лусканової. Критерій Манна-Уїтні.

р_навч_мотивації	група	N	Середній ранг	Сума рангів
------------------	-------	---	---------------	-------------

	контрольна група	10	7,45	74,50
	експериментальна група	10	13,55	135,50
	Усього	20		

Статистичні критерії а

	ур_уч_мотивації
U Манна-Уїтні	19,500
W Вілкоксона	74,500
Z	-2,336
Асимптотична значимість (2-стороння)	,020
Точна знч. [2*(1-сторон. знач.)]	,019 b

- Групуєча змінна: група
- Не скориговано наявність зв'язків.

8. (обов'язкове)

Нееквівалентність груп за методикою: "Визначення мотивів навчання"

М.Р. Гінзбурга

Критерій Манна-Уїтні.

	група	N	Середній ранг	Сума рангів
ур_уч_мотивації	контрольна група	10	6,70	67,00
	експериментальна група	10	14,30	143,00
	Усього	20		

Статистичні критерії а

	ур_уч_мотивації
U Манна-Уїтні	12,000
W Вілкоксона	67,000
Z	-2,917
Асимптотична значимість (2-стороння)	,004
Точна знч. [2*(1-сторон. знач.)]	,003 b

- Групуєча змінна: група
- Не скориговано наявність зв'язків.

9. (обов'язкове)

Перевірка значущості змін в експериментальній групі до та після проведення ігрових занять за допомогою Т-критерію Вілкоксона за методикою

"Визначення шкільної мотивації" (Н. Лусканової)

№ учня	Кількість балів "до"	Кількість балів "після"	Зрушення (t після - t до)	Абсолютне значення зсуву	R
1	9	20	11	11	9
2	16	25	9	9	7
3	15	25	10	10	8
4	17	21	4	4	2,5
5	13	17	4	4	2,5
6	16	19	3	3	1
7	18	25	7	7	6
8	14	20	6	6	4,5
9	8	20	12	12	10
10	16	22	6	6	4,5
Сума рангів нетипових зрушень:					0

Перевірка вірності ранжування: Загальна сума рангів: $\Sigma R_i = 55$

Розрахункова сума рангів:

$$\Sigma(R_i) = N * (N + 1) / 2 = 55$$

Рівність реальної та розрахункової сум дотримано. Темп.=0кр.=10
($p < 0,05$)емп < Ткр.

Значення Т емп = 0, Т емп < Т кр при $p = 0,05$, отже гіпотеза виправдалася, що говорить про ефективність нашої програми.

. (обов'язкове)

Перевірка значущості змін в експериментальній групі до та після проведення ігрових занять за допомогою Т-критерію Вілкоксона за методикою

"Визначення мотивів навчання" М.Р. Гінзбурга

№ учня	Кількість балів "до"	Кількість балів "після"	Зрушення (t після - t до)	Абсолютне значення зсуву	R
1	8	11	3	3	5
2	11	15	4	4	8,5
3	11	15	4	4	8,5
4	8	12	4	4	8,5
5	10	12	2	2	2,5
6	8	9	1	1	1
7	8	10	2	2	2,5
8	7	10	3	3	5
9	7	10	3	3	5
10	9	13	4	4	8,5
Сума рангів нетипових зрушень:					0

Перевірка вірності ранжування: Загальна сума рангів: $\Sigma R_i = 55$

Розрахункова сума рангів:

$$\Sigma(R_i) = N * (N + 1) / 2 = 55$$

Рівність реальної та розрахункової сум дотримано. Темп. = Окр. = 10
($p < 0,05$) $t_{\text{емп}} < T_{\text{кр}}$

Значення $T_{\text{емп}} = 0$, $T_{\text{емп}} < T_{\text{кр}}$ при $p = 0,05$, отже гіпотеза виправдалася, що говорить про ефективність нашої програми.

Перевірка значущості змін в експериментальній групі після проведення програми за допомогою T-критерію Вілкоксону за методикою:

"Визначення шкільної мотивації" Н.Г. Лусканової

Критерій знакових рангів Вілкоксону.

		N	Середній ранг	Сума рангів
Після реалізації програми - До реалізації програми	Негативні ранги	0 a	,00	,00
	Позитивні ранги	10 b	5,50	55,00
	Збігаються спостереження	0 c		
	Усього	10		

- Після реалізації програми < До реалізації програми
- Після реалізації програми > До реалізації програми
- Після реалізації програми = До реалізації програми

Статистичні критерії а

	Після реалізації програми - До реалізації програми
Z Асимптотична значущість (2-стороння)	-2,807 b ,005

- Критерій знакових рангів Вілкоксона
- За підсумками негативних рангів.

12. (обов'язкове)

Перевірка значущості змін в експериментальній групі після проведення програми за допомогою T-критерію Вілкоксона за методикою:

"Визначення мотивів навчання" М.Р. Гінзбурга

Критерій знакових рангів Вілкоксона

		N	Середній ранг	Сума рангів
Після реалізації програми - До реалізації програми	Негативні ранги	0 a	,00	,00
	Позитивні ранги	10 b	5,50	55,00
	Збігаються спостереження	0 c		
	Усього	10		

- Після реалізації програми < До реалізації програми
- Після реалізації програми > До реалізації програми
- Після реалізації програми = До реалізації програми

Статистичні критерії а

	Після реалізації програми - До реалізації програми
Z Асимптотична значущість (2-стороння)	-2,831 b ,005

Критерій знакових рангів Вілкоксона

а. За підсумками негативних рангів.

13. Рекомендації для педагогів та психологів щодо формування навчальної мотивації молодших школярів засобами гри у позаурочній діяльності

- Вирішення математичних та граматичних завдань, ребусів, головоломок, пов'язаних з логічним мисленням, закріпить інтерес дітей до пізнавальної діяльності.
- Ігри сприяють розвитку розумових операцій та загальному інтелектуальному розвитку.
- Проведення ігор та вікторин на природничу тематику дозволить розширити уявлення дітей про навколишній світ.
- Ведучому слід забезпечити виконання трьох видів цілей ігрової діяльності: отримання задоволення, дотримання правил, успішне виконання ігрових завдань.
- Педагогу необхідно вміти гнучко керувати ігровою діяльністю: стежити за ігровим процесом та виконанням його правил, але не пригнічувати дитячу ініціативу.
- Під час інструктажу перед грою ведучому слід орієнтувати школярів на усвідомлення цілей ігрової діяльності.
- Необхідний облік думки кожної дитини, її бажання.
- Педагогу слід систематично повторювати ігрові правила разом із дітьми, які мають низький рівень контролю.
- Педагогу необхідно враховувати, що в процесі ігрового заняття можливо змінити правила гри відповідно до бажань дитини.
- Під час гри педагог має стимулювати творчість дитини (давати шанс висловитися дитині, запропонувати їй поділитися своїми варіантами гри, програвати певні ролі).

- При організації гри за участю другокласників слід уважно реагувати на настрій дітей та залучати їх до обговорення їхніх труднощів.
- Необхідно поєднувати в ігровій програмі активну та інтелектуальну діяльність (корисне проведення фізкультхвилинок з елементами гри).
- Слід давати дитині повну свободу дій у процесі гри, але враховувати ігрові правила.
- З метою формування вмінь контролю та самооцінки необхідно наприкінці кожного ігрового заняття проводити етап рефлексії, під час якого діти відповідають на питання "Що вийшло/не вийшло?", "Що сподобалося/не сподобалося?".
- Педагогу необхідно контролювати формування самооцінки під час рефлексії, ставлячи питання: "Що ти дізнався нового/що закріпив зі старого?", "Як би ти зміг оцінити свою роботу на даному ігровому занятті?" тощо.